

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Kulturní diplomacie USA

Tereza Kubešová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Kulturní diplomacie USA

Tereza Kubešová

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za její cenné rady, připomínky, a zejména za její čas věnovaný odbornému vedení této práce.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Vymezení výchozích konceptů a souvisejících pojmů kulturní diplomacie.....	9
2.1. Moc.....	9
2.2. Veřejná diplomacie	11
2.3. Vymezení a definování pojmu kulturní diplomacie	14
2.3.1. Charakteristiky a specifika americké kulturní diplomacie	16
2.3.2. Příklady konkrétních modelů kulturní diplomacie USA	20
3. Role kulturní diplomacie v rámci G. W. Bushovy administrativy.....	25
3.1. Nástup G. W. Bushe ve znamení boje nejen proti terorismu.....	25
3.2. Válka v Iráku jako překážka pro veřejnou diplomacii.....	29
3.3. Druhé prezidentské období ve znamení mírnější rétoriky.....	33
4. Role kulturní diplomacie v rámci B. Obamovy administrativy	35
4.1. Obamovy hodnoty zastávané smart power strategií.....	37
4.2. Barack Obama jako aktér americké veřejné diplomacie	39
5. Kulturní diplomacie v praxi – příklad Korejské lidově demokratické republiky	46
5.1. Vývoj americko-severokorejských vztahů	46
5.2. Projevy kulturní diplomacie v kontextu snah o zmírnění politiky KLTR	48
6. Závěr	55
7. Seznam použitých zdrojů	59
8. Resumé	70
9. Přílohy.....	72

1. Úvod

V dnešní době je fenomén kulturní diplomacie součástí veřejné diplomacie v rámci zahraniční politiky většiny států mezinárodního systému. Za jeden z jejích hlavních cílů lze považovat vytváření příznivého prostředí pro zahraniční politiku prostřednictvím kulturních interakcí mezi státy. Na rozdíl od většiny 20. století, kdy v mezinárodních vztazích dominovala spíše realistická teorie a koncept uplatňování „tvrdé moci“, v současnosti nabývají na významu koncepty „moci měkké“ na pozadí liberální teorie, což vede také k rostoucímu významu (nejen kulturní) diplomacie. Vzhledem k tomu, že většina aktérů mezinárodního systému klade stále větší důraz na používání diplomatických nástrojů, ať už při řešení sporů, prevenci konfliktů či snaze nabýt dobré reputace na mezinárodní úrovni, je téma kulturní diplomacie předmětem této práce. Zároveň se v současném mezinárodním systému považují za nejvlivnějšího aktéra Spojené státy americké, a z toho důvodu se práce zabývá právě jejich formou kulturní diplomacie. Časové vymezení práce je omezeno na období od přelomu druhého tisíciletí do současnosti zejména pro možnost relativně aktuálního přínosu této analýzy.

Tato práce si klade za cíl analyzovat teoretický koncept kulturní diplomacie, jeho povahu a vývoj s ohledem na měnící se vnitřní politickou situaci v USA a jeho praktický vliv v mezinárodní politice. Jedná se o případovou studii, tzn. kvalitativní analýzu teorie i konkrétních modelů americké kulturní diplomacie, přičemž na příkladu Korejské lidově demokratické republiky, jež byla zvolena zejména pro svůj specifický nedemokratický režim vlády a dlouhodobě napjaté vztahy s okolním světem včetně USA, bude demonstrován její praktický vliv a schopnost ovlivnit jejich vzájemné vztahy. Obsah celé práce směřuje k ověření či případně vyvrácení teze, že se jednak mění charakter kulturní diplomacie USA ve 21. století v závislosti na odlišných prezidentských administrativách, a za druhé, že je kulturní diplomacie nástrojem americké zahraniční politiky mající pozitivní vliv na vztahy mezi aktéry

účastnících se kulturně-diplomatických aktivit či dokonce stabilizační efekt v rámci systému.

Práce je strukturována do čtyř hlavních kapitol, jejichž obsahem se postupně budeme dobírat naplnění vytyčeného cíle. V první části je ve společném kontextu představena základní definice kulturní diplomacie jakožto produktu diplomacie veřejné a další související pojmy jako je „soft power“ či „nation branding“. V návaznosti na to se práce zabývá konkrétními modely americké kulturní diplomacie či kulturně-diplomatickými aktivitami v rámci americké zahraniční politiky, mezi které patří například zakládání zahraničních kulturních center, výměny umělců, podpora překladů uměleckých děl, akademické výměny, kinematografie nebo americká zahraniční vysílání.

Ve druhé části se blíže zaměříme na konkrétní zahraniční politiku republikánského prezidenta G. W. Bushe, pod jehož vládou vstoupily Spojené státy americké do nového tisíciletí. Cílem této kapitoly je představení konkrétních projevů kulturní a veřejné diplomacie v daném období a analýza jejich vlivu na mezinárodní scéně. Obdobně je koncipována i následující kapitola, nyní však pohledem na administrativu demokratického prezidenta Baracka Obamy, jehož diplomatické působení můžeme sledovat až do současnosti. Zde je nutné předeslat, že se nejedná o komparaci obou prezidentských vlád na základě jednotně stanovených kritérií, ale naopak se každá z kapitol zabývá specifickými charakteristikami dané administrativy v přístupu k veřejné a kulturní diplomacii.

Ve čtvrté kapitole je teoretický koncept kulturní diplomacie prakticky aplikován na případ KLDK, kde se v roce 2008 uskutečnila návštěva Newyorské filharmonie na pozadí snah přesvědčit její státní představitele k ukončení svého jaderného programu, a to s úmyslem ověřit tezi o vlivu kulturní diplomacie na změnu přístupu tamního režimu k řešení politických otázek a také na vzájemné vztahy mezi Severní Koreou a USA.

Závěr práce obsahuje shrnutí výsledků aplikace teoretického konceptu kulturní diplomacie na tento konkrétní případ, argumenty a vyvozené závěry ohledně charakteru kulturní diplomacie v závislosti na různých vládách v USA

a její vliv na vztahy mezi zúčastněnými aktéry diplomatických aktivit a také na mezinárodní politiku. Tím dochází k ověření (vyvrácení) zmíněných tezí a naplnění cíle této práce. Na závěr je zde nastíněna možná budoucí perspektiva vývoje a směřování americké kulturní diplomacie.

Ačkoliv se konceptu kulturní diplomacie, potažmo výchozím konceptům veřejné diplomacie a „měkké moci“ díky jejich rostoucímu významu začal během posledního desetiletí věnovat větší počet autorů než kdykoli v minulosti a postupně jsou tak prohlubovány vědecké poznatky v rámci dané problematiky, převážná většina z nich pochází z anglosaského prostředí a předmětem jejich zkoumání je kulturní diplomacie právě vyspělých západních zemí. V českém prostředí píší komplexněji o problematice veřejné diplomacie prozatím pouze dvě autorky, a to Jana Peterková a Eliška Tomalová, jejichž knihy byly částečně použity alespoň pro definování příbuzných pojmů a modelů v rámci první kapitoly. Do dnešní doby neexistuje příliš mnoho monografií zabývajících se současnou americkou kulturní diplomacií, z toho důvodu práce vychází do velké míry z odborných článků psaných vědci a autory z anglosaského prostředí. Za jisté riziko této práce tedy považuji jakýsi jednodimenzionální pohled na problematiku americké kulturní diplomacie a možný subjektivní náhled autorů analyzujících jednotlivá ideologická křídla americké vlády v použitých zdrojích.

2. Vymezení výchozích konceptů a souvisejících pojmů kulturní diplomacie

Vztahy mezi státy jsou tradičně tvořeny politickou a ekonomickou dimenzí, v poslední době však stále více jejich nedílnou součástí tvoří i kultura. Kulturní hodnoty daného národa určují jeho identitu, a to i v oblasti zahraniční politiky. Kulturní vztahy tak mohou vést k utváření vhodného mezinárodního prostředí jakožto arény pro diplomacii jednotlivých států (Tomalová 2008: 10). Koncept kulturní diplomacie je však již konkrétní formou v rámci mnohem širší oblasti mezinárodně diplomatických vztahů, je zde proto vhodné představit si související výchozí pojmy.

2.1. Moc

Nabytí a udržování moci bylo hlavním zájmem států a civilizačních celků odedávna. V polovině 18. století je poprvé vymezen moderní koncept moci prostřednictvím prací Davida Huma. Moc představovala sílu aktéra a potažmo tak kapacitu pro jeho přežití, přičemž daná síla je relativní a lze ji definovat vícero faktory (Waisová 2009: 63, 110). S ohledem na vývoj a procesy na úrovni mezinárodního systému se začal koncept moci rozšiřovat, postupovat různé oblasti na poli mezinárodních vztahů a stal se bodem zájmu řady teoretiků. Moc byla postupně konceptualizovaná v rámci řady teorií, přičemž její vývoj byl ovlivněn zejména teoretickými přístupy realismu a liberalismu.

Ačkoliv realistická teorie se etabluje až v meziválečném období, realistické pojetí moci je zřejmé již z dob před mnoha staletími. Realisté se ve své teorii opírají primárně o tvrdou moc (hard power) založenou na mocenské politice státu jakožto ústředního aktéra a jeho schopnosti použití tvrdých vynucovacích prostředků využívaných zpravidla v období válek či jiných konfliktů v souladu s koncepcí vlastní obrany a striktním prosazováním svých národních zájmů v anarchickém prostředí mezinárodního systému (Waisová 2009: 63, 106, 109). Oproti tomu liberálové v čele s předním teoretikem Josephem Nyem se ztotožňují s konceptem moci v její měkké podobě (soft

power), který je založen namísto vojenského charakteru spíše na hodnotových faktorech jako například vzdělání, růst ekonomiky či dobré pověsti (Waisová 2009: 63). Na pozadí této teorie je zasazena i koncepce kulturní diplomacie, a proto bude podrobněji představeno pojetí moci právě v kontextu liberální tradice mezinárodních vztahů.

Joseph Nye definoval moc jako „schopnost ovlivnit chování druhých k získání toho, co chceme“. Představuje tři základní způsoby, kterými lze tohoto dosáhnout, a to buďto vynucováním, penězi anebo přitažlivostí. Zatímco tvrdá moc je uplatňována skrze použití právě vojenských a ekonomických prostředků pro vynucení určitého cíle, moc měkká spoléhá spíše na schopnost dosáhnout požadovaných výstupů pomocí vlastní atraktivity (Nye 2009: 160). Aplikace konceptu měkké moci je však komplikovaná a časově náročná, neboť jeho zdroje jsou často mimo kontrolu vlády a jeho efektivita závisí především na příjemcích. Soft power může mít odlišné efekty v různých zemích v závislosti na jejich rozdílných kulturních a politických hodnotách (Sun 2008: 173). Přesto lze měkkou moc uplatňovat pomocí široké škály nástrojů, které napomáhají vytvářet příznivé politické prostředí, tedy situace, kdy ostatní aktéři obdivují hodnoty daného státu, aspirují na úroveň jeho prosperity a chtějí ho následovat (Nye 2004: 5; Nye 2009: 160).

Navzdory těmto bezesporu kladným vlastnostem soft power nelze tuto měkkou složku moci samu o sobě považovat za dostatečnou, neboť použití hard power je v určitých případech nezbytné. Právě v rozporu s tvrzením, že měkká moc jako taková produkuje úspěšnou zahraniční politiku, vymezil Nye další pojem, a to tzv. smart power neboli chytrou moc, která vzniká účinnou kombinací právě měkké a tvrdé moci. V souladu s jeho tezí říkající, že měkká moc nemusí být primárně dobrá a zároveň tvrdá moc nutně špatná, vidí vytváření efektivních smart power strategií jako nástroj pro omezení extremismu a současně získání obliby v globálním měřítku (Nye 2009: 162–163). Jednou z nejkompexnějších metod utváření měkké moci je veřejná diplomacie.

2.2. Veřejná diplomacie

Periodizaci vzniku diplomacie díky odlišným názorům různých autorů nelze jednoznačně vymezit. V každém případě se však diplomacie jako taková těší dlouhé tradici, a to zejména díky svojí schopnosti předcházet válkám, zamezit nepřátelství, podporovat mírové vztahy a ekonomickou výměnu. Například Barry Buzan a Robert Little spojují vznik diplomacie již se vznikem lidské civilizace, na druhé straně mnoho autorů, mj. Robert Keohane, přikládají v tomto smyslu význam až raným dějinám počínajícím Vestfálským mírem v roce 1648 (Roberts 2006: 55; Veselý 2011: 16). Většina autorů se však v souvislosti s vývojem diplomacie shoduje na stěžejním významu Vídeňského kongresu z roku 1815, kdy dochází ke vzniku tzv. kongresové diplomacie, napomáhající utvářet na multilaterální úrovni formální kooperativní diplomatické styky. Dalším klíčovým milníkem se stala první světová válka, po jejímž ukončení byly v roce 1920 diplomatické aktivity institucionalizovány vytvořením Společnosti národů (Waisová 2008: 36–37, 57). Diplomacie se však do této doby zabývala pouze vztahy mezi vládami jednotlivých zemí, neboť v souladu s tehdy dominující realistickou teorií za klíčové aktéry považovala právě národní státy. Cílem této diplomacie, označované za tradiční, bylo pak spíše vnucování myšlenek pomocí propagandy. Vztahy mezi státy fungovaly na bilaterální a především důvěrně tajné úrovni. V kontrastu s touto tajnou diplomacií došlo po druhé světové válce k rozšíření diplomatického konceptu, kdy začalo docházet k navazování vzájemných vztahů mezi vládami států a zahraniční veřejností, dnes nazývanému veřejnou diplomacií. Zdrojem její moci již není nátlak jako v případě tradiční diplomacie, ale spíše vlastní přitažlivost a partnerství, tedy otevřené budování důvěry na multilaterální úrovni (Leonard–Alakeson 2000: 60; Roberts 2006: 55).

V posledních letech se v souvislosti se změnou kontextu a praxe této diplomacie začalo hovořit o takzvané nové veřejné diplomacii, která reflektuje proliferaci mezinárodních aktérů, jako jsou mezinárodní vládní i nevládní organizace či nadnárodní korporace, ale například také rozvoj digitálních

technologií (Cull 2010a: 15). S dobou se postupně vyskytla potřeba nahlížet jinou optikou na roli a činnost vlád, neboť v souvislosti s rostoucím významem a rozšiřováním globálních problémů, mezi které patří zejména změna klimatu, šíření pandemií, otázky terorismu, energetické bezpečnosti a jiných negativních vlivů globalizace, musejí vlády změnit způsob diplomatické praxe ve snaze vypořádat se s těmito globálními výzvami 21. století. To znamená učinit z veřejné diplomacie klíčový nástroj při utváření a prosazování cílů zahraniční politiky států (Evans – Stevens 2010: 18–19). Zahraniční politika utváří rámec pro působení veřejné diplomacie, která jakožto způsob či forma komunikace se zahraniční veřejností má se zahraniční politikou a jejími principy přímou souvislost. Veřejná diplomacie by tak měla usilovat o naplnění cílů, jež jsou v souladu s prioritami zahraniční politiky daného státu ve smyslu vytváření dlouhodobého vztahu, důvěry a porozumění, který se následně stává základem pro řešení aktuálních a krátkodobých úkolů (Peterková 2008: 50–51).

Cíle veřejné diplomacie lze tedy vymezit jako budování image své země po celém světě a lobbování za své národní zájmy prostřednictvím utváření vzájemných vztahů s ostatními státy. Mimo tyto tradiční cíle je však v současném prostředí navíc nutná především snaha o naklonění si kulturní komunity země, vůči které je veřejná diplomacie uplatňována a v neposlední řadě také zahraničních médií (Roberts 2006: 63; Sun 2008: 166). Za možnou definici veřejné diplomacie lze tedy považovat provádění zahraniční politiky za pomoci přitahování veřejnosti v ostatních zemích, přičemž mezi nástroje zmíněného poutání patří mimo jiné pořádání mezinárodních konferencí, vydávání publikací, podpora kulturních výměn nebo televizní a radiová vysílání (Cull 2010b: 48; Sun 2008: 173–174).

Zájmy státu tak mohou být naplňovány prostřednictvím strategií veřejné diplomacie, které si na rozdíl od tradiční tajné diplomacie 19. století zakládají na činnosti v rámci koalic, které obvykle zahrnují součinnost vlád, médií, skupin občanské společnosti a řady dalších aktérů (Evans – Stevens 2010: 23). Důležitým aspektem v rámci veřejné diplomacie je zejména pochopení toho, co ovlivňuje názory veřejnosti. To jsou zpravidla programy a politika daného

státu, které se veřejnosti nějakým způsobem dotýkají či jsou hojně prezentovány v masmédiích. Z toho důvodu je stěžejní neustálá komunikace se zahraničními subjekty, v rámci níž by mělo docházet k objasňování pozadí, na němž je utvářena domácí i zahraniční politika státu. Ačkoliv tradiční diplomacie ve smyslu komunikace vlád mezi sebou má stále svůj význam, v rámci veřejné diplomacie by daný stát měl věnovat pozornost především systematickému shromažďování a analyzování názorů zahraniční veřejnosti a v rámci následného procesu tvorby politiky brát zřetel na tyto názory a reakce ze strany ostatních států (Cull 2010a: 12; Sun 2008: 173; Taylor 2008: 57).

V době definování veřejné diplomacie byl tento termín považován pouze za akceptovatelnější výraz pro propagandu. Ačkoliv oba tyto koncepty sdílely společné rysy, a to především ve formě úsilí o vliv, rozdíl mezi nimi byly od počátku zřejmé. Lišily se zejména ve způsobu komunikace. Zatímco chápání propagandy má z historického hlediska podobu manipulace spojované s nacistickými a komunistickými režimy, veřejná diplomacie vystupuje jako oboustranný nástroj podporující lepší vnímání ze strany zahraničního publika prostřednictvím vzájemného vlivu, přičemž danému publiku není vnucován jeden konkrétní náhled, ale naopak disponuje širším prostorem pro vlastní interpretaci (Cull 2010a: 12; Tomalová 2008: 19–20).

Smysluplná veřejná diplomacie vyžaduje důvěryhodnost. Vyvíjí totiž programy s úmyslem informovat či působit na veřejné mínění v cizích zemích, stěžejní je proto snaha vlastní populace naplnit dobrou image své země. Pokud daná země nedokáže dostát své „značce“, autorita jeho činů bude podryta a veřejnost nebude ochotna tyto činy akceptovat (Cull 2010a: 16). S tím souvisí i naprosto klíčová role médií, neboť vedle vlastní zkušenosti jsou média významným potenciálním zdrojem vlivu. Mimo prosté zobrazení reality mohou být mocným nástrojem při utváření agendy veřejného diskursu i převracení názorů veřejnosti. V zájmu každého státu by tak měla být projekce vlastní reputace, ideálně podtrhující jeho dobrou image, zahraničnímu publiku (Taylor 2008: 58). S tím souvisí následující pojem „nation branding“, který lze volně přeložit jako budování značky státu.

Termín nation branding podobně jako veřejná diplomacie představuje významný ideologický aspekt státu. V souvislosti s politickým marketingem odkazuje na určitou značku, kterou disponuje každý stát v závislosti na vnímání jeho samého zahraničním publikem. Tato značka doplňuje pověst státu, což může mít pozitivní, ale i negativní dopad na percepci dané země v mezinárodním prostředí. Koncept nation branding se vyznačuje konstruktivistickým charakterem, neboť daná pověst státu není objektivně daná, ale zpravidla se vyvíjí a může se měnit v čase. Důležitým rysem je zde role stereotypů ovlivněných například předsudky o daném státě, které následně mohou mít vliv na jeho percepci. Ta však již s ohledem na vývoj dané země nemusí být relevantní. Cílem státu by proto mělo být utváření vlastní identity, kterou budou její občané naplňovat a následně ji co možná nejlépe představovat zahraniční veřejnosti, potažmo vytvářet si pozitivní image. Simon Anholt definoval šestici aspektů podstatných pro disponování určitou národní image. Jsou jimi turismus, export, vládnutí, investice a imigrace, kultura a národní dědictví a samotná populace. Se státem, jenž si na základě těchto prvků dokázal vybudovat dobrou značku, je pak výhodnější spolupracovat, což v důsledku prospívá jeho rozvoji a prosperitě a vede k dalšímu zvyšování jeho postavení a prestiže. Hlavní motivace branding jsou tedy zejména ekonomické povahy (Cabada – Waisová 2012: 23–25; Tomalová 2008: 20–23). Samotný koncept branding může být ve srovnání s veřejnou diplomacií chápán jako širší oblast spojená právě s mezinárodním politickým marketingem, ale i jako zcela odlišná oblast v souvislosti s globalizačním procesem a národní identitou (Peterková 2008: 18–20).

2.3. Vymezení a definování pojmu kulturní diplomacie

Kultura jako taková vždy hrála roli v mezinárodních vztazích. S koncem druhé světové války však začala být vnímána jako nedílná součást zahraniční politiky států. Kultura slouží jako zdroj identity dané země, což koresponduje se zmíněným konceptem nation branding (Peterková 2008: 21). Kulturní diplomacie vychází z diplomacie veřejné, přičemž stejně jako ta se vyznačuje

orientací na širokou zahraniční veřejnost a nepovažuje tak za hlavní aktéry jednotlivé národní vlády a diplomaty. Naopak, cílem této formy diplomacie je především budování důvěry na základě poznání a zvyšování vzájemného porozumění prostřednictvím kreativního vyjádření za účelem rozvinutí způsobu myšlení a respektu zejména u veřejnosti druhých zemí, a to v dlouhodobém časovém horizontu (Schneider 2006: 192; Tomalová 2008: 18, 24).

Dřívější vnímání kulturní diplomacie jakožto nástroje vládních agentur k propagaci specifických ideologických pohledů v zahraničí již není příliš relevantní, neboť současné globální kulturní vztahy vycházejí do velké míry ze soukromého či obchodního sektoru a občanské společnosti. Ačkoliv kulturní diplomacie musí být nutně považována za kvalitativní koncept a nelze tak exaktně měřit její efektivitu, fakt, že její zdroje často pocházejí z nevládního sektoru prospívá lepšímu vnímání kulturně diplomatických aktivit, neboť jsou obecně chápány jako efektivnější a lépe vnímané, jsou-li oddělené od zvýhodňování či prosazování konkrétní politické agendy. Strategie na podporu kulturní diplomacie vyžadují snahy šířit veřejný přístup ke kulturním zdrojům, zdůrazňovat roli uměleckých kulturních projevů a vytvářet sítě pro jejich přenos. Pro účinnou správu kulturní diplomacie je tedy podstatné rozvíjet instituce a programy podporující možnost širšího kulturního angažmá (Pwono 2009: 297–298; Schneider 2006: 194).

Nicméně, v teorii i praxi veřejné diplomacie umění a kultura často absentují a dochází tak k marginalizaci kulturních prvků a nedocení jejich vitální role v posilování mezinárodních vztahů. V zájmu podpory a rozvoje kulturní diplomacie bývají pořádána fóra, jako například v roce 2008 ve Francii či následně ve Španělsku v roce 2009, přičemž jejich cílem je rozvíjení diskuze a hlubších pohledů na různá diplomatická paradigmat, problémy, přístupy a strategie. Díky sdíleným zkušenostem a podpoře příležitostí pro kulturně diplomatické aktivity se takovéto konference zasazují o rozvoj kolektivní snahy o dlouhodobý účinek těchto činností (Pwono 2009: 298–299, 304). Díky tomu v dnešní době význam kulturní diplomacie vzrůstá a hraje unikátní roli při sdílení hodnot a spojování lidí v rámci interaktivní komunikace, a to v souvislosti

s měnící se povahou veřejné diplomacie a rostoucím důrazem na zahraniční veřejnost. Tato situace vyzývá kulturní diplomacii k proaktivnímu přístupu ke kooperativnímu zapojení institucí i jednotlivců schopných vypořádat se se současnými kulturními výzvami (Grincheva 2010: 171; Pwono 2009: 298).

2.3.1. Charakteristiky a specifika americké kulturní diplomacie

Kulturní diplomacie definovaná jako „výměna názorů, informací, umění a dalších aspektů kultury mezi národy a jejich populací v zájmu napomáhat vzájemnému porozumění“ je považována mnoha zeměmi jako účinný nástroj zahraniční politiky. Země se však liší v pohledu na význam, jaký kulturní diplomacii přiřkládají, ve výhodách, které od ní očekávají, a někdy i v její definici (Fang 2011: 202). Umění v rámci mnoha kultur tvořilo národní historickou identitu a tvořilo důležitý faktor pro stimulaci pocitů národní hrdosti na své kulturní dědictví. Pro Američany však umění nikdy nebylo unifikačním prvkem, neboť americká společnost se rozvíjela akumulací a integrováním různých uměleckých tradic a kultur, což také napomohlo situaci, kdy v podstatě nikdy nebyla zformována jednotná národní identita Spojených států amerických. Kreativní forma vyjádření nicméně překračuje hranice kultur a napomáhá lidem z rozdílných zázemí nacházet společnou řeč (Grincheva 2010: 178; Schneider 2006: 191).

Většina Američanů má tendenci vnímat se odlišně od zbytku světa a svoji zemi vidět jako nejvíce svobodnou, morální, demokratickou, štědrú, jednoduše nejlepší. Navzdory tomuto přesvědčení jsou ohlasy ze zahraničí spíše opačného rázu. Spojené státy jsou sice považovány za ekonomicky i vojensky nejsilnější zemi, za zemi neomezených možností, ale zároveň za až příliš materialistickou, s vysokou mírou kriminality a lhostejnou k chudým a znevýhodněným. Navíc jejich demokratické principy mohou být zpochybňovány faktem, že jako jediná západní země mají doposud zaveden trest smrti. Na takovéto odlišné percepci mají velký podíl média a jejich interpretace. Cílem kulturní diplomacie by pak v takovém případě mělo být vybudování pozitivnějšího obrazu o Spojených státech a jejich politikách v zahraničních médiích (Taylor 2008: 56–58).

Spojené státy v rámci své kulturní diplomacie propagují hodnoty, jakými jsou svoboda projevu a příležitosti, právo na individuální vyjádření a diverzitu, přičemž stěžejní je stále ohlas veřejnosti v přijímající zemi (Schneider 2006: 196). Pomocí technik v rámci veřejných vztahů lze ovlivňovat názory veřejnosti a USA tak díky nim mohou získat více spojenců či podporu ze strany ostatních zemí nebo přinejmenším redukovat nepřátelství vůči své politice i sobě samým. Lidé totiž mohou vnímat negativně jeden prvek americké politiky a pozitivně druhý. Každý může mít jiný, individuální názor například na americkou společnost či prezidenta a současně zcela odlišný názor na americkou kulturu, ekonomiku, právní systém či morální standardy (Talyor 2008: 55). Proto se americká moderní veřejná diplomacie snaží pomocí své kulturní složky osvětlit své zájmy prostřednictvím široké komunikace se zahraniční veřejností, a to v kontrastu s praxí tradiční diplomacie probíhající výhradně mezi vládami a za zavřenými dveřmi. V tomto kontextu se nástroje americké veřejné diplomacie skládají z informačních programů, jež mají informovat ostatní země o americké politice, společnosti, hodnotách, stejně tak jako z výměnných programů a kulturních prezentací, které se snaží zobrazovat americké kulturní úspěchy a propagovat jejich dobrou vůli na mezinárodní úrovni (Fang 2011: 206–207). Vizuální umění a živá představení pak mají napomoci spojit Spojené státy s mezinárodním publikem, a to spíše na osobní než na politické úrovni a zdůraznit tak společné rysy spíše než rozdíly (Grincheva 2010: 171).

V období během studené války se obecně předpokládalo, že americké vedení musí být založeno na realistické hard power a o mnoho méně na prostředcích soft power zahrnující diplomatické prostředky a přesvědčování. I přesto však v té době americká kulturní diplomacie byla využívána, a to v podobě jazzových hudebníků, abstraktního expresionismu a moderní literatury. Tato forma diplomacie působila přesvědčivě, neboť její ambasadoři byli vnímáni jako nezávislí na vládě. USA pak v realitě následujícího období musely přehodnotit roli státu ve vztahu k novým aktérům a aplikovat diplomacii vůči nestátním aktérům, což přineslo změnu v dosavadní státocentricky chápané diplomatické praxi (Schneider 2006: 192, 194; Wiseman 2011: 711–712).

Nicméně navzdory tomu, že projekce americké měkké moci od hollywoodských hvězd, vzdělání z Harvardu, CNN a Microsoft, přes Levy jeans po Coca-colu a McDonald's má vliv po celém světě, začalo docházet k jejímu úpadku, který byl zapříčiněn zejména americkou zahraniční politikou (Sun 2008: 167).

Dobrá image Spojených států postupně klesala a zejména od počátku 21. století je na americkou populaci, její hodnoty a kulturu, stejně jako na politiku nahlíženo převážně negativně. Újma americké reputace byla způsobena také odhalením příkoří páchaných americkými vojáky ve věznicích Guantánamo a Abú Ghrajb. Diskuze o klesající image USA se nevyhnutelně stáčí k veřejné diplomacii, nicméně nelze očekávat, že ta napraví škody způsobené nepopulární politikou (Grincheva 2010: 170; Schneider 2006: 195–196). Až do teroristických útoků z 11. září 2001 se termín veřejná diplomacie nijak zdatně nevyskytoval v amerických médiích ani v agendě americké vlády. Po tomto datu se však využívání veřejné diplomacie projevilo jako možný nástroj řešení ve snaze předcházet dalším útokům a podobným krizovým situacím (Roberts 2006: 63; Schneider 2006: 192). Americká vláda byla nucena položit si otázku, proč ostatní tolik USA nenávidí. Po útocích se tvůrci politiky sjednotili okolo myšlenky boje proti terorismu za pomoci preemptivních zásahů vůči hrozbám a také okolo práva jednat samostatně. Ukázalo se ale, že příčiny antiamerikanismu spočívají právě v americké politice založené na unilaterálních akcích, které následně způsobují škody na národní image i věrohodnosti, které jsou však klíčovými předpoklady pro úspěšnou veřejnou diplomacii. Spojené státy samozřejmě nebudou měnit svou politiku proto, že je ostatní nemají rádi, nicméně měly by brát zřetel na názory druhých při jejím formulování (Nossel 2004: 131; Roberts 2006: 64; Sun 2008: 176). Současná situace, kdy dochází k růstu antiamerických nálad v rámci globální komunity však nepochybně značí problém nedorozumění mezi Spojenými státy a zbytkem světa a signalizuje tak potřebu vylepšit náhled zahraničí na USA úspěšným navázáním komunikace s ostatními zeměmi. Vedle obnovy své národní image je tedy v současnosti hlavní výzvou americké kulturní diplomacie boj proti globálnímu terorismu

a antiamerikanismu, jenž spočívá zejména ve vztahu se zeměmi muslimského světa (Grincheva 2010: 169; Schneider 2006: 196).

V návaznosti na 11. září vzrostla v USA debata v otázce vládní odpovědnosti. Veřejná diplomacie čelila následkům globálního terorismu s velmi omezeným rozpočtem, chaotickou byrokracií a zastaralými přístupy, což následně vedlo k její krizi. Nicméně i přesto, že vládní investice do kulturních aktivit poklesly, moderní technologie umožnily export americké popkultury. Ta však namísto přispění ke vzájemnému porozumění nadále stimuluje spíše nelibost vůči Spojeným státům (Cull 2010b: 48; Grincheva 2010: 172, 180).

Možnost ovlivnění negativního názoru na USA vyžaduje dlouhodobé investice do jejich veřejné diplomacie. Na vojenské účely je vydáváno asi pětsetkrát více prostředků než na vysílací a výměnné kulturní programy (Nye 2009: 161–162; Schneider 2006: 201). Také mezinárodní pomoc poskytovaná Spojenými státy vyvolává do jisté míry kontroverzi, neboť ačkoliv přispívají relativně velkorysími částkami, v poměru k jejich HDP se již tyto příspěvky nejeví v tak pozitivním světle, nehledě na fakt, že podpora ostatním zemím plyne především tam, kde sami mají jistý strategický zájem (Taylor 2008: 57).

Vláda sponzorovala aktivity kulturní diplomacie během studené války, kdy jako součást americké soft power hrály významnou roli. Po rozpadu SSSR se však rozpočet na podporu mezinárodní kulturní a umělecké diplomacie značně snížil a i přes její nepochybný význam dodnes není hlavní oblastí zájmu americké vlády. Například evropské země výrazně převyšují USA v částkách poskytovaných na mezinárodní umělecké programy. Umělecké organizace se proto musejí přizpůsobovat politice volného trhu a využívat tak podpory tradiční korporátní filantropie, která má v USA hluboké kořeny. V rámci aktérů veřejné diplomacie však neexistuje jednoznačná distribuce rolí a odpovědnosti a do určité míry tak vzniká chaos, který koresponduje s chabou praxí kulturní diplomacie. Vláda ani nevládní či soukromý sektor nepřevzaly v jejím rozvoji vedoucí roli, což nevyhnutelně vedlo k úpadku americké kulturní diplomacie (Grincheva 2010: 170, 179–181).

Ve snaze znovu získat svou image ve světě a hájit dobré vztahy s ostatními státy by USA měly obnovit svůj závazek vůči kulturní diplomacii. Je potřeba rozvinout kulturní dialog v souladu s uvědoměním, že se jedná o dvojsměrný proces. Zatímco mnohé státy popisují iniciativy kulturní diplomacie jako projektování pozitivní image v zahraničí, zvýhodňování zahraničně politických zájmů, propagaci exportu kulturních produktů a vzájemné tolerance, prevenci mezinárodních konfliktů a rozvoj důvěry a kooperace, USA za svůj cíl považují pouze projekci vlastní image za svými hranicemi. Je proto potřeba rozšířit svoji perspektivu a namísto používání kulturní diplomacie jako nástroje propagandy pracovat na utváření vzájemné důvěry a porozumění pomocí takové politiky, která podpoří mezikulturní výměnu (Fang 2011: 207–208).

2.3.2. Příklady konkrétních modelů kulturní diplomacie USA

V první polovině 20. století se americká kulturní diplomacie soustředila zejména na země Latinské Ameriky, a to se záměrem vyvažovat vliv, který zde rozšiřovalo nacistické Německo. Ministerstvo zahraničních věcí (Department of State) se proto v roce 1938 zasadilo o vznik Oddělení kulturních vztahů (Division of Cultural Relations) a Oddělení mezinárodní komunikace (Division of International Communications). Cíle těchto divizí lze shrnout do činnosti koordinace vládních mezinárodních aktivit s ohledem na kulturní diverzitu a podporu výměn akademiků i studentů v rámci řady uměleckých, zejména hudebních programů (Cherrington 1939: 136; Tomalová 2008: 31).

Po skončení druhé světové války se zájem americké kulturní diplomacie přenesl do západní Evropy. Především v Německu a Rakousku byla budována kulturní centra s knihovnami v rámci tzv. Amerických domů (America Houses). V roce 1946 byl také založen Fullbrightův program, který se stal významným nástrojem pro navazování mezinárodních vztahů a vzájemného porozumění mezi USA a dalšími zeměmi. Zachování tohoto programu až do současné doby a jeho mezinárodní prestiž dokazují jeho velký vliv v rámci širokého spektra aktérů, ať už univerzit, škol, vládních agentur, nevládních organizací či soukromého sektoru (ECA 2014a; Tomalová 2008: 31).

Na počátku studené války se opětovně zvýšený zájem o kulturní diplomacii promítl vytvořením Informační agentury Spojených států amerických (United States Information Agency, tzv. USIA) v roce 1953, a to opět pod hlavičkou ministerstva zahraničí, konkrétně Výboru pro veřejné záležitosti (Bureau of Public Affairs). Tato instituce se stala klíčovou ve správě informačních, výměnných i kulturních programů. V rámci své agendy zajišťovala provoz kulturních center v zahraničí, výuku anglického jazyka či organizování výstav. V roce 1959 byla USIA převedena z dosavadního oddělení do správy nově vytvořeného Výboru vzdělávacích a kulturních záležitostí (Bureau of Educational and Cultural Affairs, tzv. ECA). Konec studené války znamenal pro americkou kulturní diplomacii nové výzvy. Navzdory razantnímu snižování finančních i personálních zdrojů USIA v 90. letech bylo zapotřebí věnovat pozornost státům východní Evropy, jež se začínaly etablovat na mezinárodní scéně po rozpadu SSSR. V roce 1999 byla USIA zrušena, respektive integrována do přímé agendy ministerstva zahraničních věcí, které současně zastřešovalo i ECA, jejíž činnosti a programy dnes tvoří podstatnou část americké veřejné a kulturní diplomacie (ECA 2014b; Tomalová 2008: 33). Tato agentura fungující v rámci veřejných vztahů ministerstva zahraničí je tak nyní jedním z nejvýznamnějších zprostředkovatelů americké kulturní diplomacie, neboť její zásluhou se mnoho umělců, sportovců, profesorů, studentů či mládež obecně může účastnit kulturních či sportovních mezinárodních výměn v zájmu začlenit principy americké diverzity do globální společnosti (ECA 2014c). V rámci kulturně diplomatických aktivit ECA je v současnosti pořádána široká škála programů, z nichž některé budou nyní představeny, přičemž jejich výběr je postaven na principu zobrazení rozličnosti jednotlivých kulturních aktivit a cílem zde tedy není komplexní analýza všech programů podporujících americkou kulturní diplomacii.

První z takovýchto projektů je „American Art Incubator“, jehož cílem je v asijských zemích, zejména v Laosu, Mongolsku, Filipínách či Papui Nové Guinei zvyšovat povědomí o místních problémových tématech, jako jsou prevence HIV/AIDS, sociální zapojení komunit, řešení konfliktů,

ochrana životního prostředí či posílení postavení žen. Vysílání ambasadoři tohoto programu po dobu jednoho měsíce pořádají workshopy, přednášky, veřejné debaty a jiné aktivity. Cíle tohoto projektu jsou pak naplňovány prostřednictvím zapojení místní mládeže a amerických umělců do společného vytváření forem vizuálního umění (ECA 2014d).

Druhým takovým projektem je „American Film Showcase“, kdy během sedmi až deseti dnů tvůrci amerických, zejména dokumentárních filmů spolu s filmovými experty navštěvují řadu zemí po celém světě a ve spolupráci s lokálními americkými ambasádami pořádají promítání těchto filmů, debaty i workshopy pro zahraniční publikum v rámci podpory vzájemného porozumění, kooperace a navázání dialogu. Prezentují tak prostřednictvím různých úhlů pohledu, v závislosti na zpracování jednotlivých filmů, americký náhled na sociálně relevantní problémy mezinárodnímu publiku (American Film Showcase 2014).

Hudební aspekt americké kultury se odráží v programu „American Music Abroad“, kdy hudebníci nejrůznějších žánrů vyjíždějí na výměnné pobyty do více než čtyřiceti zemí světa, a to hlavně v Asii, Africe či na Blízkém východě, kde lidé nemají mnoho příležitostí přijít do kontaktu s americkou hudební kulturou. Následně zde pořádají koncerty, interaktivní vystoupení s místními hudebníky, ukázkové hodiny a řadu dalších aktivit. Prostřednictvím hudby je tak opět posilována mezikulturní komunikace a navázání spojení se světovým publikem na osobnější úrovni (Ferguson 2014). Dalším významným hudebním projektem americké kulturní diplomacie v rámci ECA je program „One Beat“. V rámci této činnosti je diplomacie prováděna na úrovni jednotlivců, kteří na čtyři týdny přijíždějí do USA, kde mají možnost interaktivní formou vzájemně spolupracovat a na základě odlišných tradic a zázemí každého z účastníků rozvíjet kreativitu při vytváření a produkování hudby, s níž následně také vystupují. Tento program v souladu s konceptem kulturní diplomacie dokazuje jeho základní myšlenku, že hudba jakožto jeho nástroj napomáhá spojovat lidi po celém světě (Found Sound Nation 2014).

Jedním z dalších kulturních programů je „Dance Motion USA“. Vybrané americké taneční skupiny jsou vyslány do zahraničí prezentovat své taneční umění, uspořádat ukázkové hodiny a workshopy pro tamní veřejnost za účelem představení své kultury, navázání bližší komunikace a spolupráce. V letošním roce se programu účastní tři taneční skupiny, přičemž první z nich, „David Dorfman Dance“, navštíví během dubna a května Turecko, Turkmenistán a Uzbekistán, druhá taneční skupina „Contra-Tiempo“ bude v květnu a červnu propagovat americkou kulturu v Bolívii, Chile a Ekvádoru a třetí taneční skupina „Mark Morris Dance Group“ na podzim vystoupí v Barmě, Kambodži a Východním Timoru (ECA 2014e).

Program „Museum Connect“ jako další z řady kulturních projektů si klade za cíl podporu cílů americké zahraniční politiky navazováním mezikulturní komunikace a poskytováním širšího vědomostního rámce o vlastní kultuře a současně poznávání kultur druhých prostřednictvím kooperace se zahraničními muzei a uměleckými organizacemi pomocí nejrůznějších inovativních uměleckých projektů a pořádání výstav v zahraničí. Předpokladem pro tyto projekty je jejich vzájemná prospěšnost pro všechny účastníky se země a poukazování jejich prostřednictvím na hlavní společensky důležitá témata, jako například udržitelný rozvoj v oblasti životního prostředí, práva znevýhodněných či posilování role mládeže (American Alliance of Museums 2014).

V neposlední řadě zde existuje „International Writing Program“, který je nejstarším a nejrozsáhlejším multikulturním literárním projektem vůbec. Tento program určený pro mezinárodní etablované i začínající autory jim umožňuje po dobu deseti týdnů pracovat na univerzitě v americké Iowě, pořádat přednášky či literární kurzy, prezentovat svá díla a potažmo tak svoji kulturu a naopak poznávat také americká díla i autory, a to vše v interakci s americkým publikem. Od vzniku tohoto programu v roce 1967 se ho účastnily již stovky spisovatelů z více než 140 zemí světa. Takováto kooperace, kdy autoři předávají a zároveň získávají nové poznatky z oblasti literatury, je pokládána za jeden z úspěšných prostředků kulturní diplomacie (International Writing Program 2014a; b).

Mimo mnoha kulturních programů vytvořených a fungujících v rámci ECA mají značný vliv i další kulturně diplomatické aspekty, a to zejména zahraniční vysílání. Již v roce 1942 americká vláda založila tzv. Hlas Ameriky (Voice of America), dynamickou multimediální vysílací společnost s cílem poskytovat seriózní a objektivní zpravodajství a informace zahraničnímu publiku. Tyto principy byly později modifikovány v podobě Charty VOA v roce 1976 (Voice of America 2014a). Voice of America zahrnuje celou řadu radiových i televizních programů vysílaných jak na území obou Amerik, tak v Evropě, Asii i Africe. Mezi nejvýznamnější z nich patří Radio Free Europe/Radio Liberty¹, Radio Free Asia, World Net Television či Radio/TV Martí. Změnu a další rozšíření ve fungování Voice of America přinesly události z 11. září, na něž Spojené státy prostřednictvím VOA reagovaly vytvořením nových mediálních projektů zejména v oblasti Blízkého východu. Vznikly tak programy jako Radio Farda v Íránu, Afghanistan Radio Network či Middle East Television Network, jenž zahrnuje Radio Sawa a arabské televizní vysílání Alhurra (Tomalová, 2008: 32; Voice of America 2014b).

V kontextu amerických kulturních modelů by neměla být opomenuta ani role Hollywoodu, který symbolizuje prakticky celou americkou kinematografii. Tvorba amerických filmových trháků, zobrazujících americkou společnost a její hodnoty z nejrůznějších úhlů pohledu a v mnoha různých pojetích, má nepochybně do značné míry vliv na utváření názorů zahraničních diváků a jejich percepce USA. Tento fakt, navzdory tomu, že prakticky není státem podporováno, činí z hollywoodského stříbrného plátna a jeho hvězd další z důležitých nástrojů americké kulturní diplomacie (Tomalová 2008: 32).

¹ V Československu Radio Free Europe neboli Svobodná Evropa začalo vysílat v roce 1951 a stalo se důležitým prostředkem v rámci pronikání objektivních necenzurovaných informací za „železnou oponu“ v době sovětské propagandy během studené války a významným symbolem na cestě za svobodou a demokracií českého národa (Radio Free Europe 2014; Stehlík 2011).

3. Role kulturní diplomacie v rámci G. W. Bushovy administrativy

Když Spojené státy americké vyšly vítězně ze studené války, ocitly se v pozici jediné velmoci ve vzniklém unipolárním mezinárodním systému a v situaci, kdy díky své dobré image a soft power budované během tohoto dlouhodobého konfliktu mohly pozitivně působit a směřovat chování řady evropských států. Po rozpadu SSSR však již pro USA neexistovala v systému zřejmá hrozba a tento stav vedl k situaci, kdy důraz amerických státníků na měkkou moc, stejně jako financování veřejně a kulturně diplomatických aktivit začalo polevovat (Sun 2008: 171; Taylor 2008: 55). Důkazem tohoto tvrzení je mimo jiné 33% pokles financování kulturních a vzdělávacích programů znatelný v období vlády prezidenta Billa Clintona² během první poloviny 90. let až do nástupu prezidenta G. W. Bushe začátkem nového tisíciletí. Spolu s tím však současně docházelo k postupnému úpadku oblíbenosti USA ze strany ostatních zemí (Peterson 2002: 93).

3.1. Nástup G. W. Bushe ve znamení boje nejen proti terorismu

V roce 2000 se konaly v USA prezidentské volby, ve kterých velice těsným výsledkem zvítězil kandidát za Republikánskou stranu George Walker Bush. Svůj program v oblasti zahraniční politiky postavil na bezvýhradné podpoře univerzálních principů a ideálů, což do jisté míry kontrastovalo s dosavadní vládou demokratického prezidenta Clintona. Díky zintenzivňujícímu se globalizačnímu procesu a s ním související roztržičnosti a multiplicitě mezinárodních problémů v 90. letech nečelil tehdejší prezident Clinton žádné výsadní hrozbě či krizi, která by musela být upřednostňována a vyžadovala by přijetí jednoznačného strategického stanoviska, ale naopak spíše nahodilým

² Bill Clinton v období své vlády učinil několik kroků, které ve svém důsledku vedly k úpadku americké veřejné a kulturní diplomacie. V posledních letech 20. století mělo negativní dopad na praxi americké veřejné diplomacie a současně i na image USA ve světě zejména zrušení agentury USIA a začlenění veřejně-diplomatických aktivit do správy ministerstva zahraničních věcí s nejasně stanovenou agendou a strategickou vizí, spolu s nedostatkem odpovědného personálního zastoupení (Schadler 2013).

výzvam žádajícím si individuální přístup při jejich řešení (Brzezinski 2007: 89–90; Lepš 2009: 65).

Ačkoliv záměrem nově zvoleného prezidenta Bushe mladšího bylo sestavit silnou a stabilní administrativu, pro zahraničně politické otázky v ní byla od prvního dne zřejmá konfliktní linie mezi dvěma přístupy. První z nich symbolizovala postava oblíbeného ministra zahraničí Colina Powella, který zastupoval ten směr americké zahraniční politiky, který byl zřejmý již během Bushovy kandidatury, a proto byl považován za budoucího klíčového představitele Bushovy diplomacie. Tím se ale nakonec nestal, neboť se ukázalo, že jeho a prezidentův přístup k zahraniční politice se ideově rozchází. Ministr Powell zdůrazňoval především diplomatické vztahy s ostatními státy, mírový proces v zemích Blízkého východu a případné zapojení sankcí namísto vojenské síly, (či v případě nutnosti vojenského zásahu jednání v rámci široké aliance spojenců) a také posílení role kultury v diplomacii v rámci ministerstva zahraničí (Office of the Historian 2014). George W. Bush se však nejen s ohledem na bližší osobní vztahy ztotožnil s proudem neokonzervativců zastoupených americkým ministrem obrany Donaldem H. Rumsfeldem a viceprezidentem Dickem Cheneyem, kteří své postoje stavěli na principu použití síly v zájmu šíření demokratických hodnot a kapitalismu všude ve světě, a současně odmítali význam aliancí či různých mezinárodních smluv (Crock 2002: 64; Lepš 2009: 65–66).

Pod vlivem tohoto přístupu tak prezident Bush jménem Spojených států amerických vypověděl či vůbec neuzavřel řadu mezinárodních dohod. Mezi ně patří například Kjótský protokol, který měl řešit problém v oblasti klimatických změn, Dohoda o omezení antibalistických raket uzavřená již v roce 1972 s tehdejším Sovětským svazem či v neposlední řadě neratifikování dohody zakládající Mezinárodní trestní soud, kterou těsně před svým odchodem z úřadu podepsal, i když s výhradami, předchozí prezident Clinton (Bradley 2009: 60–61; Taylor 2008: 52). Ačkoliv takovýto postup odvracení se od mezinárodního společenství v rámci multilaterálních vztahů byl vždy v souladu s mezinárodním právem a samotné USA pod Bushovou vládou častokrát výrazně přispěly

k propagaci mezinárodního práva³, tato politika zbavování se zátěže mezinárodních závazků s cílem soustředit se na své strategické priority vedla ke kritice americké politiky, podkopání její důvěryhodnosti a oslabování její měkké moci (Bradley 2009: 58; Nossel 2004: 135; Taylor 2008: 52).

V rámci Bushovy administrativy však zpočátku existovala jistá snaha na obnovení struktur a procesů veřejné diplomacie a prostřednictvím nových kulturních programů začlenit toto téma zpět do politické agendy, dokonce byl i mírně navýšen rozpočet pro tyto aktivity (Bellamy – Weinberg 2008: 57). Když ale 11. září 2001 došlo k teroristickým útokům na Světové obchodní centrum a Pentagon, způsobilo to šok Spojeným státům americkým, které do té doby problém globálního terorismu nepovažovaly za bezprostřední hrozbu vlastní bezpečnosti. Bushova administrativa tak krátce po svém zvolení musela reagovat na jednu z největších výzev v americké historii, čímž se z 11. září stal jeden z klíčových milníků v přístupu k zahraniční politice i americké veřejné diplomacii. Z původně zdrženlivé vůči mezinárodním závazkům se směr americké zahraniční politiky v reakci na teroristické útoky ještě více přiblížil unilateralismu, přičemž administrativa nevyklučovala ani použití vojenské síly. Boj proti terorismu v zájmu naplnění cílů zahraniční politiky, jako prosazování svobody a demokracie, lidských práv či liberalizaci obchodu, se tak stal hlavním heslem a pojítkem v rámci agendy Bushovy administrativy, neboť právě tyto hodnoty tvořily z pohledu tehdejší vlády garanci bezpečnosti jak před terorismem, tak i dalšími hrozbami (Nossel 2004: 131–132, 134–135).

Prezident Bush ujišťoval po útocích americkou veřejnost o tom, že USA jsou schopny bránit se této výzvě a jsou sto udržet si status nejmocnější země světa. V návaznosti na to deklaroval v rámci Národní bezpečnostní strategie v roce 2002 právo na preemptivní a unilaterální zásah v zájmu zajištění vlastní bezpečnosti, což však mnozí považovali za potenciální porušení mezinárodního práva. Takto zformulovaná „Bushova doktrína“ pak představovala zdroj kritiky také vůči americké dominanci a snaze o hegemonii.

³ Např. při aktivní propagaci Smlouvy o nešíření jaderných zbraní mezi ostatními zeměmi či diplomatické přesvědčení Libye k odstoupení od svého jaderného programu (Bradley 2009: 58).

Postoje administrativy v zahraniční politice s inklinací k použití hard power z pozice, kdy nepovažovala za nutné svou politiku vysvětlovat či naslouchat názorům ostatních tak vedly k úpadku americké soft power. Tento fakt dokazuje potřebu veřejné diplomacie, jejímž prostřednictvím jsou objasňovány motivy konkrétních činů a politik, a to nejen svému národu, ale především v zahraničí. Tento nedostatek spolu s tendencí prezidenta Bushe působit při svých projevech až arogantním dojmem se tak negativně odrážel ve vnímání Spojených států, jejich vlivu i politik (viz příloha č. 1) (Bellamy – Weinberg 2008: 55; Bradley 2009: 73–74; Sun 2008: 173).

V souladu s Národní bezpečnostní strategií deklarující jako stěžejní cíl směřování americké zahraniční politiky na boj proti terorismu i potenciálním hrozbám preventivním⁴ zásahem, a navíc také šíření demokratických hodnot, lidských práv a principy volného trhu po celém světě se USA nespokojily s bojem v Afghánistánu, jakožto primárním zdrojem hrozby v souvislosti s teroristickými útoky z 11. září, ale brzy svůj zájem přesunuly také do Iráku s podezřením na držení zbraní hromadného ničení v rukou tamního diktátora Saddáma Hussaina. Ačkoliv tato strategie zmiňuje spolupráci s mezinárodními organizacemi, především s OSN, všeobecné prosazování demokracie však USA považovaly za princip nadřazený. Namísto aliancí a spolupráce v rámci mezinárodních institucí či konvenční diplomacie se tak Bushova administrativa spoléhala čistě na vojenské akce. Zahraniční politika determinovaná událostmi z 11. září v kombinaci s neokonzervativním přístupem Bushových poradců se tak odvrátila od soft power a své činnosti a rozhodnutí budovala veskrze na základech hard power (Nossel 2004: 134; The White House 2002: 7, 14).

⁴ O rozdíl mezi termíny „prevence“ a „preempce“ se v rámci mezinárodního práva vedou diskuze. Část autorů (viz např. J. Malenovský) považuje „preventivní“ zásah jako právo na sebeobranu v důsledku bezprostřední hrozby pro vlastní bezpečnost, zatímco „preemptivní“ za koncept širší. Druhá část autorů (viz např. J. Ondřej, A. Roberts) se přiklání k opačnému názoru, kdy „preventivním“ útokem stát reaguje na možnou potenciální budoucí hrozbu, nikoliv objektivně danou a bezprostřední (Malenovský 2004: 323; Ondřej 2005: 117; Roberts 2003: 45). Bushova administrativa však v rámci Národní bezpečnostní strategie 2002 tvrzením o nutnosti předcházení zřejmým, stejně tak jako pouze potenciálním hrozbám používá termíny „prevence“ a „preempce“ zaměnitelně (The White House 2002: 15).

Proto když USA v roce 2002 žádaly Radu bezpečnosti OSN o autorizaci vojenské akce v Iráku, neměl tento akt fakticky žádnou váhu, neboť v souladu s „Bushovou doktrínou“ a jeho deklarací práva na unilaterální akci se i přes nesouhlas Francie, Ruska a Číny, jež odmítly poskytnutí mandátu pro vojenský zásah, dal v roce 2003 pouze se souhlasem amerického kongresu prezident Bush příkaz zahájit invazi do Iráku. To však zapůsobilo negativně na národní image i věrohodnost a vedlo k reálnému poklesu americké soft power, neboť veřejnost i řada států tuto akci považovaly za násilné použití síly proti normám mezinárodního práva. Rada bezpečnosti namísto podpory USA reagovala pouze vydáním rezoluce, která apelovala na Irák pod hrozbou „vážných následků“. Bush byl však odhodlán učinit z Blízkého východu nový, silný, demokratický a bezpečný region (Bradley 2009: 67–69; Sun 2008: 178–179).

Jednoznačné rozhodnutí prezidenta Bushe rozšířit boj proti terorismu také na boj proti držení zbraní hromadného ničení a nedemokratickým vládám zejména ve slabých státech prakticky neposkytlo dostatek času pro hlubší dialog v rámci mezinárodního společenství o potenciálních strategiích a použitých nástrojích. Tento postup tak vedl k vnímání zásahu USA spíše jako imperialistického dobývání, nežli snahu o šíření svobody a liberalismu podle původního závazku (Nossel 2004: 142). Právě z důvodu inklinace prezidenta Bushe a jeho administrativy jednat preemptivně bez přesvědčivých důvodů či autorizace ze strany OSN způsobilo změnu názoru veřejnosti od sympatií z post 11. září k post irácké antipatii. V této válce měly USA mezi svými partnery podporu pouze Velké Británie, ve které však toto spojení zejména kvůli uspěchanému jednání bez vyčerpání vyjednávacích nástrojů také vzbuzovalo kontroverzi (Negut – Gagea 2011: 30; Taylor 2008: 52).

3.2. Válka v Iráku jako překážka pro veřejnou diplomacii

Transformace iráckého režimu měla dle Bushovy administrativy přinést klíčovou změnu celého regionu Blízkého východu, čímž by došlo k zastavení růstu nenávislné ideologie vůči USA. Prvním krokem tak mělo být svržení diktátorského vůdce Saddáma Hussaina, což se povedlo během relativně krátké

doby zhruba čtyř týdnů. Bushova zahraničně politická strategie v této druhé válce v Zálivu však nekorelovala s tamním veřejným míněním. Obyvatelé islámských států většinou ovlivňováni protiamerickou propagandou nesdíleli stanovisko nezbytnosti této války a nevěřili, že povede k osvobození iráckého lidu od praxe tyranského režimu (Heiman – Ozer 2009: 10).

Logika Bushových snah v Iráku nebrala v potaz fundamentální odlišnost kulturních hodnot islámských zemí od těch západních. Bushova vláda při této válce vycházela z analogie Německa a Japonska po druhé světové válce, kdy oběma zemím byla prakticky demokracie vnucena zvnějšku (v obou případech však zapustila hluboké kořeny a stala se nedílnou součástí jejich národní identity), nicméně ignorovala fakt, že Irák má rozdílné modely politického chování a kulturní specifika jsou mezi Spojenými státy a Blízkým východem diametrálně odlišné. Veřejnost v islámských zemích často kritizuje jak americkou politiku, tak její unilateralistické chování. Vlivem především hollywoodských filmů, jakožto nástroje americké kulturní diplomacie, totiž muslimové často ztotožňují americké hodnoty, jako jsou svoboda a demokracie s korupcí, sexem a násilím často zobrazovaných v těchto filmech, což dokládá jejich význam a vliv na utváření názorů veřejnosti na Spojené státy jako takové. Vzhledem k odlišnosti ekonomického, náboženského i sociálního prostředí měla být odlišná i strategie americké soft power. Veřejná diplomacie však kontrastovala s americkou politikou vnímanou coby soubor agresivních akcí spojovaných s propagandou a negativními efekty, k čemuž přispěl i fakt, že Bushova vláda po svržení Saddáma Hussaina rezignovala na obnovu poválečného Iráku (nation-building), což učinilo v očích tamní veřejnosti z této invaze pouze chaotickou akci, která prohloubila pochyby o amerických záměrech a omezila domácí podporu pro takovouto zahraniční politiku (Nossel 2004: 134–135; Sun 2008: 179). Toto spolu s nedůvěrou o záměrech USA na Blízkém východě díky odmítnutí mezinárodní kooperace přispělo k faktu, že americká soft power neměla kapacity na podporu úspěchu Bushovy zahraniční politiky a jí prosazované hodnoty jako svoboda a liberalizace byla spojována spíše s násilnou a nechtěnou okupací. Podle Josepha Nyea válka v Iráku znamenala jednoznačné

vítězství americké hard power na úkor její soft power, která tak utrpěla významné oslabení (Nye 2003: 66; Sun 2008: 178).

V zemích Blízkého východu, kde panuje vysoká frustrace z politik Spojených států, představuje mládež významnou část populace. Ta je však vychovávána v protizápadním či spíše protiamerickém duchu a v kombinaci s vysokou nezaměstnaností a velmi chabými perspektivami pro budoucí život tyto lidé často podlehnou kampaním islámských fundamentalistů rekrutujících nové členy pro teroristické skupiny. To je jeden z důvodů, proč je veřejná i kulturní diplomacie například ve formě rozvoje radiových vysílání, televizních talk shows a dalších mediálních interaktivních fór v této oblasti důležitým prvkem pro americké zájmy a bezpečnosti (Peterson 2002: 82–83). Proto byl na jaře 2002 nezávislou federální agenturou Broadcasting Board of Governors (BBG), financovanou americkým kongresem, založen program „Middle East Radio Network“, jenž spravuje činnost Radia Sawa a je financován granty od BBG, která současně dohlíží na profesní integritu a nezávislost zpravodajů. Radio Sawa je cíleno zejména na arabskou mládež, kdy prostřednictvím vysílání americké, ale i místní hudby, zpravodajství, analýz současných situací, diskuzí s posluchači na nejruznější sociální i politická témata či příběhů o problémech mladých lidí je interaktivní formou získáváno místní publikum. Navíc byla vytvořena webová stránka obsahující zpravodajství a živé audio vysílání spolu s novinkami z oblasti technologie, sportu, byznysu i umění a také klíčovými dokumenty americké kulturní identity, včetně textu americké ústavy v arabštině. Podobný program započatý v prosinci 2002 představuje Radio Farda vysílající v perštině pro Írán (Heiman – Ozer 2009: 8; Peterson 2002: 91; Radio Sawa 2014). Navzdory těmto snahám a očekáváním silnějšího porozumění pro USA po 11. září se koncem roku 2002 ukázal pomocí průzkumu z řady muslimských zemí překvapivě stále opačný výsledek, což naznačovalo potřebu komplexnějšího řešení, neboť vysílací programy nedostačovaly k zajištění úspěchu veřejné diplomacie a překonání hluboké nevráživosti vůči USA (Heiman – Ozer 2009: 7; Melillo 2003).

Existoval také předpoklad většího úspěchu veřejné diplomacie v případě, kdy se na vládě v přijímající zemi podílejí ženy. Agenda genderové rovnosti,

ať už v otázkách práv, rovnocennosti na trhu práce nebo politické angažovanosti, se v poslední době stále více hlásí o slovo. Ačkoliv se v rámci této tematiky vedou diskuze, stále častěji se vyskytuje názor, že podpora rovnoprávnosti žen a jejich plnohodnotné zapojení do veřejného života přispívá k větší produktivitě, prosperitě a dobrému vládnutí dané země. V zemích, kde nejsou naplno rozvinuty demokratické hodnoty je často právo žen na podílení se na politice a jiných veřejných záležitostech upíráno (Bachelet 2014). Proto byl v Iráku kladem důraz právě i na problematiku práv žen. V březnu 2004 oznámil ministr zahraničí Colin Powell poskytnutí deseti milionového příspěvku na podporu politického tréninku iráckých žen v rámci „Demokratické iniciativy iráckých žen“ (Iraqi Women's Democracy Initiative). Podobně byla vytvořena v Afghánistánu „Rada americko-afghánských žen“ (US-Afghan Women's Council) (Heiman – Ozer 2009: 14; Peterson 2002: 77, 83–84).

Za jeden z praktických projevů kulturní diplomacie během Bushovy administrativy lze považovat rozhovor, který vedl v únoru 2002 ministr zahraničí Colin Powell v pořadu „Be Heard“ na televizní stanici MTV. Tato světově rozšířená hudební televizní stanice představuje symbol americké popové kultury a svým dosahem do sto čtyřiceti šesti zemí světa se dotýká celosvětové veřejnosti především mladé generace. Působením v rámci tohoto mládežní oblíbeného vysílání se ministr Powell prezentoval přístupněji a svědomitým odpovídáním v rámci interaktivní diskuze na dotazy publika, ačkoliv tyto odpovědi nemusely přesvědčit celé světové publikum, přispěl k vytvoření pozitivního obrazu o své osobě, jakožto symbolu amerických státníků. Kritické hlasy ale přesto volaly po nezávislejším a důvěryhodnějším ambasadorovi, než je zástupce americké vlády (Leyne 2002; Peterson 2002: 83).

Navzdory podobným snahám byla americká zahraniční politika oslabená neschopností systematicky začlenit veřejnou diplomacii do formulace a interpretace svých politik a jak naznačuje průzkum společnosti Pew Research z roku 2004 (viz příloha č. 2), cíle a motivy americké války proti terorismu byly ve většině dotazovaných zemí zpochybňovány jako upřímná snaha vymýtit

terorismus a toto vnímání tak v důsledku negativně ovlivnilo americkou soft power (Pew Research Global Attitudes Project 2004).

3.3. Druhé prezidentské období ve znamení mírnější rétoriky

Během prezidentských voleb v roce 2004 a Bushových snah obhájit svůj prezidentský mandát již bylo jasné, že je potřeba prosazovat efektivnější zahraniční politiku zaměřenou na boj proti terorismu a současně používat smart power k propagaci svých zájmů skrz stabilní síť spojenců, institucí a norem. Navíc vyvstala nutnost definovat takovou agendu, která bude prosazována všemi složkami americké moci, neboť se ukázalo, že politika izolace i militaristicky zaměřená zahraniční politika již není řešením (Nossel 2004: 142). V druhém prezidentském období se tak jeho administrativa poučená z předchozích nedostatků projevovala lépe ve vztahu k americké soft power, kdy například John Bellinger, právní zástupce ministerstva zahraničí, poskytl mnoho důležitých zahraničních proslovů upozorňujících na americkou podporu mezinárodního práva spolu s objasňováním konkrétních pozic americké vlády. Zejména v posledních dvou letech Bushovy vlády se současně s odchodem ministra obrany Donalda Rumsfelda jeho administrativa začala více soustředit na diplomacii a přidávat svým akcím více multilaterální charakter. Také začala využívat mírnější a již ne tak arogantně působící rétoriku a předesílala i možnost dialogu s nepřátelskými zeměmi jako Írán či Severní Korea (Bradley 2009: 75; Lepš 2009: 68).

Válka v Iráku však až příliš výrazně přispěla k negativnímu pohledu nejen na americkou vládu, ale také na USA i Američany jakožto národ (Taylor 2008: 55). Ačkoliv si prezident Bush uvědomoval význam role veřejné a kulturní diplomacie ke znovu obnovení lepšího obrazu o své zemi, nedokázal svou politiku ani vládní financování zkoordinovat s těmito veřejně diplomatickými strategiemi, redefinovat jejich roli, ani je začlenit do přímého procesu tvorby zahraniční politiky. Odkaz Bushovy vlády tedy zejména pro neschopnost překonat paradigma druhé války v Zálivu vyznívá ve smyslu poklesu celkové

popularity USA a nadějí na zlepšení situace s příchodem nového prezidenta (Bellamy – Weinberg 2008: 55–58).

4. Role kulturní diplomacie v rámci B. Obamovy administrativy

Barack Obama byl v roce 2008 zvolen jako demokratický kandidát a jeho zvolení ostře kontrastovalo s předchozí administrativou republikána George W. Bushe. Jeho nástup do úřadu představoval naději na změnu diskursu americké zahraniční politiky a na nový přístup k řešení světových i domácích výzev a problémů. Během osmi let Bushovy vlády, i přes mírné uvolňování na konci jeho prezidentského období, se obraz Spojených států jako majáku svobody a demokracie začal razantním způsobem vytrácet, stejně tak jako jejich role nepostradatelné světové velmoci. Z toho důvodu nově nastupující prezident založil svou volební kampaň na slibu znovuvybudování dobré pověsti, věrohodnosti a získání obliby a pozitivnějšího náhledu na USA v zahraničí (Lane 2010: 24; Zweiri – Awwad 2010: 1).

Ačkoliv téma veřejné diplomacie nebylo primárním zájmem Američanů, alespoň částečně se Obama ve své kampani k této agendě vyjadřoval. Byl si vědom potřeby širšího zapojení USA do globálních záležitostí, a přestože to nebylo jeho prioritou, předznamenával snahu o znovu posílení role veřejné diplomacie. Důkazem toho se stal například projev ve Woodrow Wilson Center, kde slíbil díky koordinované snaze jeho administrativy založit program veřejné diplomacie, otevřít v arabských zemích Americké domy s přístupem k internetu, knihovnami, možnostmi výuky angličtiny a profesními programy. Navíc předeslal vysílání mladých školených ambasadorů, kteří budou v primárně nepřátelských zemích podporovat vzájemný dialog s tamním publikem (Brown 2009a: 152).

Hlavní výzvou pro novou administrativu se však stala implementace zcela nové strategie zahraniční politiky, která by kontrastovala právě s dosavadní strategií z éry George W. Bushe reagující na události z 11. září prostřednictvím výhradní propagace demokratických hodnot, principů ekonomického liberalismu a v případě potřeby i principů unilateralismu a použití síly. Zatímco se Bush v rámci své zahraniční politiky po teroristických útocích zaměřil na vymýcení tyranských režimů a podpoře demokracie zejména na Blízkém východě, Obama se od této orientace distancoval. Mimo to však také nová administrativa kladla

značný důraz na vnitřní problémy USA jakožto amerického národa a domácí politika zejména v oblasti zdravotní péče a finančních regulací, nejen v souvislosti s probíhající rozsáhlou ekonomickou krizí, se stala důležitým bodem prezidentského zájmu (Awwad – Zweiri 2010: 1–2; Dueck 2011: 14; Nau 2010: 30).

Když v lednu 2009 Barack Obama oficiálně nastoupil do svého úřadu, ocitl se v situaci, kdy celé Spojené státy plně očekávání sledovaly, jak se začne vypořádávat jednak se strmým pádem americké ekonomiky, tak se situací a rolí USA ve světě. Prezident reagoval velmi ambiciózním inauguračním projevem, ve kterém přislíbil především porážku terorismu, stáhnutí Američanů a omezení jejich odpovědnosti v Iráku, nastolení míru v Afghánistánu, vytvoření lepšího porozumění a spolupráce mezi národy, prosazování světa bez jaderných zbraní a zavázání se k sofistikovanější environmentální politice, čímž prakticky nastínil tematické směřování své administrativy a budoucí politickou agendu. Obama však následně vzbudil kritiku ohledně chybějícího koherentního přístupu či určité „grand“ strategie při prosazování těchto cílů (Loy 2011: 23–24; Obama 2009). Ta měla především specifikovat národní cíle a politické nástroje a prostředky používané k jejich dosažení, jako například diplomacie, vojenské intervence, zahraniční pomoc či ekonomické sankce, a následně zajistit vzájemnou souhru těchto prostředků s deklarovanými cíli s ohledem na kapacitu státu.

Obama však nikdy nezformuloval takto konkrétní vlastní strategickou „doktrínu“ a díky tomu zde vyvstal prostor pro širší interpretaci jeho politiky. Někteří ji považovali za politiku mezinárodních závazků a multilaterálních humanitárních intervencí, jiní za pragmatickou politiku vycházející z realistického vnímání světových výzev. Colin Dueck, profesor z americké univerzity George Masona ve Virginii se například přiklání k variantě, že v rámci Obamovy zahraničně politické strategie hraje klíčovou roli koncept přizpůsobení, přičemž díky americkému příkladu a osobnímu vedení nejen ze strany prezidenta může docházet k vzájemnému přizpůsobování zájmů, perspektiv a přání národů a překonávání vztahů v rámci mezinárodní rivality (Dueck 2011: 13–15; Loy 2011: 24).

4.1. Obamovy hodnoty zastávané smart power strategií

Ve snaze zarámovat svůj přístup k zahraniční politice určitou strategií se nakonec Obamova administrativa přihlásila k používání tzv. smart power, kterou v souladu s definicí Josepha Nyea tehdejší ministryně zahraničí Hillary Clintonová představila jako vhodné kombinování širokého spektra dostupných nástrojů, ať už diplomatických, ekonomických, vojenských, politických, právních či kulturních, pro řešení dané situace. Výzvou však zůstávalo právě nacházení vhodných kombinací nástrojů měkké a tvrdé moci pro dosahování požadovaných výsledků. V každém případě, Obamova administrativa označila smart power za stěžejní strategii v otázkách zahraniční politiky, což dosvědčuje i fakt, že během krátké doby po nástupu do úřadu ustavil prezident tým zkušených diplomatů a speciálních vyslanců s úkolem navázat vzájemný dialog s nepřátelskými zeměmi v zahraničí, čímž jasně deklaroval konec inklinace k hard power, konfrontacím a unilateralismu Bushova období (Lepš 2009: 74; Zweiri – Awwad 2010: 2). Obama tak jednoznačně kladl větší důraz na schopnosti měkkých nástrojů v zahraniční politice, včetně důležitého postavení diplomacie, síly ideálů, morálky a norem, na vzájemný dialog a kolektivní akce v rámci mezinárodních režimů, vzájemnou závislost, odpovědnost či etickou praxi a nenásilné řešení konfliktů (Lane 2010: 24; Zhang 2010: 293–295).

Zatímco bývalý prezident G. W. Bush vystavěl zahraniční politiku na agendě prosazování volného trhu a demokracie, přičemž primát držela vojenská síla na úkor diplomacie, a to i za cenu unilaterálnosti svých činů, prezident Obama směřování zahraniční politiky obrátil. Namísto výhradního prosazování demokracie všude ve světě stavěl do primární pozice americké bezpečnostní zájmy a principy multilateralismu a použití vojenské síly považoval v souladu se zmíněným důrazem na diplomacii až jako zcela krajní možnost (Nau 2010: 27). Za stěžejní agendu pro americké zájmy považoval zejména znovuzískání důvěry evropských spojenců, zahájení mírového procesu v zemích Blízkého východu, prosazování ekonomické obnovy, nastolování agendy změny

klimatu a energetické nezávislosti, přičemž nepředepisoval priority pro USA ani hierarchii v rámci těchto témat. Jeho strategií v tomto ohledu bylo zdůrazňovat pomocí diplomatických nástrojů sdílené zájmy a cíle mnoha zemí, propojených díky společným globálním problémům, jako jsou právě změny klimatu, energetická bezpečnost či proliferace jaderných zbraní. Záměrně se zdržoval nastolování takové agendy, která by zvýrazňovala rozdílnost a suverenitu zájmů každého samostatného národa, jako byly právě témata prosazování demokracie, obrany, tržní ekonomiky či unilaterálního vedení a naopak se soustředil na hodnoty, které by byly schopny ideově integrovat odlišné národy, jako například stabilitu, odzbrojování a regulaci či diplomacii (Nau 2010: 29).

Výzvou samozřejmě stále zůstávala agenda boje proti terorismu, při jejímž řešení opět zastával pragmatický přístup potřeby zvýšené spolupráce a nikoliv unilaterálních akcí. V souladu se strategií jeho administrativy Obama změnil přístup k závazkům v Iráku a namísto další podpory vojenských snah dobýt v této válce vítěznou pozici přešel k podpoře diplomatů ztělesňujících spíše civilní snahy o stabilizaci tamní situace. Americké vojáky z Iráku se díky tomu podařilo stáhnout podle deklarovaného časového plánu. Stejně tak v případě Afghánistánu nepředepisoval žádné ambiciózní strategie na přetváření tohoto státu, ale ve svém projevu ve West Pointu v roce 2009 uvedl za cíl rozvrácení, zničení a poražení teroristické skupiny Al-Kajda operující v Afghánistánu a Pákistánu, jakožto možného budoucího zdroje hrozeb pro americkou bezpečnost i bezpečnost amerických spojenců. To se mu do značné míry podařilo, nicméně oslabení Al-Kajdy v těchto dvou zemích vedlo k jejímu rozptýlení do řady dalších, a stalo se tak obtížnější takto decentralizované skupiny kontrolovat. Strategie zvolená pro boj s terorismem však zůstává jasná, stále zahrnuje komplexnější činnost výzvědné služby, bližší spolupráci se spojenci, rozvoj preemptivních vztahů s muslimskými komunitami ve snaze zabránit rozšiřování teroristických skupin a soustředění se na další naléhavé hrozby v této souvislosti, jako například schopnost těchto skupin získávat zbraně hromadného ničení (Loy 2011: 24–26). Tato strategie symbolizuje další prvek Obamovy zahraniční politiky, kterým

je využívání veřejné diplomacie, jakožto nástroje pro naplňování daných cílů v souvislosti s antiterorismem a řadou dalších otázek globálního významu.

4.2. Barack Obama jako aktér americké veřejné diplomacie

Na rozdíl od republikánské vlády během prezidentského období G. W. Bushe, jež kladla důraz na použití vojenské síly a následně došla k pochopení významu diplomacie, demokraté primárně považují roli diplomacie za stěžejní. Vedle Obamových plánů na stažení z Iráku se jím vedená administrativa pokoušela také o nastolení diplomatických jednání s dalšími zeměmi jako je Írán, Korejská lidově demokratická republika či Súdán, kam byla vyslána řada diplomatických vyslanců, a to ve snaze primárně prosazovat diplomatický přístup (Nau 2010: 35–36, 40).

Díky pochopení významu multilaterálního jednání v rámci mezinárodního společenství se pak prezident Obama sám postavil do čela americké veřejné diplomacie, když své přístupy, náhledy a rozhodnutí prezentoval v rámci celé řady projevů poskytnutých během mnoha zahraničních cest. Jeho osoba se tak stala ústředním nástrojem pozitivního působení nejen na názory zahraničních státníků, ale také široké veřejnosti. Na základě průzkumů veřejného mínění (viz příloha č. 3) je možné sledovat pozitivní trend jeho oblíbenosti a důvěryhodnosti především v zemích západní Evropy či jihovýchodní Asie, což jeho osobě do značné míry umožňuje fungovat v roli pozitivního nástroje veřejné diplomacie.

Mezi příklady této formy diplomacie patří video z 19. března 2009 adresované íránskému národu ku příležitosti tamních oslav Nového roku s cílem předeslat íránské veřejnosti snahu o diplomatickou konsolidaci vzájemných vztahů, dále lze zmínit návštěvu Turecka a jeho parlamentu v dubnu 2009 či následnou návštěvu Egypta a stěžejní projev z Káhiry v červnu téhož roku (Brown, 2009b: 247; The White House 2009). Tento projev se stal symbolem Obamova přístupu k veřejné diplomacii a jeho rétorika vzbudila pozitivní ohlasy nejen domácích médií. Zdálo se, že USA skutečně mají zájem na budování mostů a společné řeči namísto prohlubování vzájemného

antagonismu mezi různými národy. Hlavním cílem zde tedy bylo povzbuzení dialogu a přesvědčení arabských zemí, že USA, personifikované prezidentem Obamou, rozumí jejich obavám a mají v úmyslu s nimi jednat prostřednictvím multilaterálních institucí a nástrojů konvenční diplomacie, a že již neplánují unilaterální výpravy za změnou režimů směrem k demokracii způsobující destabilizaci muslimského světa.

Problémem se však ve výsledku ukázala propast mezi veřejnou diplomacií v této formě a faktickými činy v rámci americké zahraniční politiky, což naznačila například zmínka prezidenta o bolesti a utrpení palestinského lidu, kdy však následně nebyla přijata žádná opatření v rámci zahraniční politiky pro nápravu a zlepšení dané situace. Bylo tak zřejmé, že veřejná diplomacie stále není dostatečně implementována do centra utváření zahraniční politiky, což v důsledku opět vedlo k diskreditaci těchto Obamových snah (Lane 2010: 25; Seib 2010: 334). Dokazuje to například průzkum mezi muslimskými zeměmi porovnávající názor na prezidenta Obamu v roce 2009 a 2010 (viz příloha č. 4), který, navzdory stále lepšímu výsledku než u prezidenta G. W. Bushe, ukazuje jasný pokles jeho obliby a stálé vnímání jeho politiky jako potenciální hrozby pro tyto země (Pew Research Global Attitudes Project 2010b).

Příkladem veřejné diplomacie byl také například projev amerického prezidenta v Praze v dubnu 2009, v rámci kterého prezentoval téma jaderných zbraní, respektive vlastní postoje k významu jaderného odzbrojování v rámci jeho idey „světa bez jaderných zbraní“. Při jeho návštěvě České republiky tak hovořil především o důrazu na sílu ideálů, norem a morálky, na světové záležitosti a možnosti jejich změny. Zdůrazňoval také dlouhodobou povahu vzájemných vztahů nejen s Českou republikou, jakožto svým spojencem, ale i ostatními zeměmi světového společenství a v neposlední řadě především sdílenou a kolektivní zranitelnost vůči této hrozbě, které by mělo být díky americkému morálnímu vedení předejito. Především díky jeho étosu a osobnímu charisma vzbudila slova o cestě za mírem a bezpečností světa bez jaderných zbraní pozitivní ohlas a učinil je více věrohodnými i navzdory tomu, že USA disponují největším jaderným arzenálem na světě.

Ačkoliv prezident Obama nebyl prvním, kdo se snažil prosadit myšlenku jaderného odzbrojení⁵, dřívější američtí prezidenti směřovali tuto problematiku pouze v rovině domácího publika či politických lídrů v rámci OSN či mezinárodních summitů. Barack Obama však na rozdíl od nich jako první prezentoval toto téma pomocí svého veřejného projevu širokému světovému publiku, a v tomto ohledu tak plně rozvinul činnost veřejné diplomacie (Zhang 2010: 287, 289–291). Obamova vize bezpečnějšího světa bez jaderných zbraní nadnesená v rámci tohoto projevu se však pohledem po několika letech nepotkala s realitou. Republikánská strana upozorňuje na skutečnost, že navzdory průběhu let snah o jednání a rozhovory Írán stále vyvíjí svůj jaderný program, KLLDR nadále testuje své raketové technologie a Čína taktéž modernizuje svůj jaderný arzenál (Barraso 2013). Ačkoliv je tato agenda natolik komplexní a obtížně řešitelná, tento projev prezidenta Obamy vzbudil v zahraničí výjimečnou pozornost a zájem širší mezinárodní veřejnost, a učinil z něj tak další prvek jeho veřejné diplomacie (Evans 2010).

Další téma, které v různé míře znepokojuje světovou veřejnost, a na kterém lze demonstrovat roli amerického prezidenta, ačkoliv s odlišným výsledkem, je problematika globálního oteplování a změny klimatu. Průzkum společnosti Pew Research dokládá znepokojení majoritní části populace ve většině dotazovaných zemí, jako například v Brazílii, Argentíně či Francii. Současně však v rámci mezinárodního společenství neexistuje konsenzus v otázce nejdůvěryhodnějšího aktéra vhodného a schopného tuto situaci efektivně řešit, přesto často zmiňovanými v mezinárodních průzkumech jsou v tomto ohledu právě Spojené státy americké nebo Německo (Pew Research 2009).

V této souvislosti se v prosinci 2009 uskutečnil summit o globálním oteplování a environmentální problematice v Kodani. Prezident Obama využil tento summit k vyjádření postojů své vlády ve snaze přesvědčit veřejnost, že navzdory odmítnutí Kjótského protokolu předchozí administrativou a nedostatečné domácí legislativě pro omezení emisí skleníkových plynů nechovají USA negativní či pasivní přístup k ochraně životního prostředí,

⁵ Např. prezident Eisenhower, Kennedy nebo Reagan (Zhang 2010: 289–290).

ale naopak jsou odhodlány zapojit se do řešení této globální výzvy. Ačkoliv určitou důvěrou veřejnosti při řešení tohoto problému zejména v zemích jako Nigérie, Keňa, Izrael či Indonésie Spojené státy disponovaly, americké působení na kodaňské konferenci v tomto případě nevzbudilo přílišný ohlas mezinárodního společenství (Loy 2011: 29; Pew Research Global Attitudes Project 2009).

Přesto v roce 2009 komise pro udílení Nobelovy ceny učinila z Baracka Obamy laureáta Nobelovy ceny míru. Toto ocenění získal především za svoji „významnou snahu posílit mezinárodní diplomacii a spolupráci mezi lidmi“. Norská komise ocenila zejména jeho snahu o prosazení vize světa bez jaderných zbraní. Souvislost s praxí Obamovy veřejné diplomacie má tato cena na základě jeho důrazu na sdílené hodnoty a přístupy v rámci mezinárodního společenství, čímž si do značné míry získal světovou pozornost a jeho vize se staly pro mnoho lidí nadějí na lepší budoucnost (Nobel Prize 2009).

Vedle prezidenta Obamy v rámci jeho administrativy působila v roli nástroje veřejné diplomacie i osoba bývalé ministryně zahraničí Hillary Clintonové. Poučena z chyb svého manžela, bývalého prezidenta Billa Clintona, jehož kroky v této oblasti veřejné a kulturní diplomacie spíše uškodily, zvolila Clintonová přístup příkládající veřejné diplomacii větší význam, což prokazovala zejména vlastní aktivitou a angažovaností na poli pozitivního působení na světovou veřejnost. Podobně jako Barack Obama podnikla celou řadu zahraničních návštěv, během kterých se snažila apelovat na potřebu řešení lokálních problémů, stejně tak jako posouvat náhled zahraniční veřejnost v pohledu na USA. V rámci svých zahraničních cest se zpravidla účastnila hromadných setkání s veřejností, která považovala za velmi stěžejní s ohledem na utváření a diskutování názorů na Spojené státy americké (Seib 2013). Clintonová se díky uvědomění si významu veřejné diplomacie vždy snažila své působení v cizích zemích koncipovat tak, aby šlo nad rámec běžných oficiálních návštěv, a často tak navštěvovala také místní kulturní památky nebo se setkávala s místní mládeží.

Například během její 36 hodinové návštěvy Mexika v roce 2009 se mimo účasti na oficiálních setkáních a tiskových konferencích také setkala se studenty,

zúčastnila se večere s ženami z politického vedení země, prohlídka místní baziliky, navštívila základnu mexické federální policie a pronesla projev a následně zodpovídala otázky na technické univerzitě v Monterrey. Podobně probíhala její návštěva Indonésie v rámci jejích cest po Asii, kde vzbudila velký ohlas mezi místními studenty, když s lehkostí odpovídala mimo jiné i na osobní otázky, což dozajista napomohlo vytvoření příznivého prostředí mezi místním publikem a ministryní jakožto zástupkyní Spojených států (Brown 2009b: 248–249).

Hillary Clintonová si rovněž byla vědoma rostoucího významu veřejné diplomacie s ohledem na rozšiřování role informačních technologií a nových médií, včetně sociálních sítí jako je Twitter, Facebook či YouTube, a s tím související potřeby koordinovat obsah a aktivity veřejné diplomacie právě s těmito médii. Jejich využívání v současné době dosahuje v globálním měřítku obrovského rozsahu, a tato média tak představují velmi rychlý tok informací a prostor pro vyjádření a šíření názorů či potřeb veřejnosti, které by americká vláda měla brát v potaz ve snaze utvářet příznivé politické prostředí, navazovat přímá spojení a dvoustranný dialog s veřejností (Seib 2010: 333–334; Seib 2013). Právě tato snaha o dosažení globálního publika se projevila zahájením nových technologických iniciativ v rámci používání sociálních médií, kdy ministerstvo zahraničních věcí začalo přidávat příspěvky na Twitter v arabštině a perštině (Leight – Walton – Ananian – Cruz-Enriquez – Jarwaharlal 2011: 137).

Zatímco diplomatická praxe prezidenta Obamy i ministryně zahraničí Clintonové veskrze sklízela ohlas, činnost samotného ministerstva zahraničí byla spíše předmětem kritiky. Nedostatek komplexní legislativní a institucionální struktury dokládá i fakt, že několik měsíců po převzetí úřadu novou administrativou stále nebyla personálně obsazena pozice zástupce ministra zahraničí pro veřejnou diplomacii (Under Secretary of State for Public Diplomacy and Public Affairs). Bylo tak zřejmé, že veřejná diplomacie je soustředěna kolem těchto dvou klíčových osob spíše nežli kolem sady koherentních principů. I přes veškeré snahy o nalezení určité koncepce zůstávala

problémem nejasná vize aktivit, které by měly být vládou využívány k informování a v lepším případě i ovlivňování zahraniční veřejnosti (Brown 2009b: 249; Schadler 2013).

Do vedoucí pozice pro veřejně diplomatické a zahraniční záležitosti nakonec v květnu 2009 nastoupila Judith McHaleová, která ve svém prvním prohlášení deklarovala jasnou snahu učinit z veřejné diplomacie relevantní a efektivní nástroj v rámci strategie smart power Obamovy administrativy, jakožto klíčového konceptu diplomacie 21. století, a to nejen pro působení na zahraniční publikum, ale i na tvůrce politiky v USA. Prezentovala dvě stěžejní úrovně, v rámci kterých mělo docházet k rozvoji multidimenzionálních vztahů ve společnosti, a to jednak na úrovni mediální v rámci radiových a televizních vysílání či webových stránek poskytujících kontext pro vysvětlování amerických politik, a za druhé na úrovni přímé komunikace se světovou veřejností, mezikulturní výměny jednotlivců a kulturní programy sponzorované americkými ambasádami pro posilování osobních vztahů. Tento závazek dokládá i postupné navyšování rozpočtu pro kulturní, vzdělávací a výměnné programy veřejné diplomacie (Brown 2009b: 251–252; Office of the Under Secretary of State for Public Diplomacy and Public Affairs 2010: 32). V rámci této strategie bylo prosazeno několik projektů v oblasti kulturní diplomacie, mezi které patří například návštěva tanečnicků Newyorské baletní školy festivalu v kubánské Havaně, kde se v roce 2010 podařilo i přes velmi omezené politické vztahy navázat kontakty osobní, dále podpora ze strany americké ambasády v afghánském Kábulu při produkci místního seriálu „Eagle Four“ zobrazující afghánskou policii bojující za bezpečnost, což potažmo odkazuje na tematiku tamního boje proti terorismu, a představuje tak pozitivní příklad veřejné diplomacie v rámci mezinárodního koprodukčního vysílání či například zahájení programu „Sport Envoy Program“, kdy se v rolích kulturně diplomatických ambasadorů představili američtí sportovci (Leight – Ananian – Cruz-Enriquez – Jawaharlal 2011: 65, 67; Leight – Walton – Ananian – Cruz-Enriquez – Jarwaharlal 2011: 142).

Přesto však tyto aktivity nepřinášejí takové výsledky, které by se daly považovat za markantní úspěch americké kulturní diplomacie. Veřejné diplomacii se dosud nepodařilo výrazněji napomoci naplnění původně deklarovaných cílů jak v rámci politické agendy, tak ani rozšířit podobné aktivity veřejné diplomacie (jako například otevírání Amerických domů), a ani pozitivní obraz samotného prezidenta se tak nezdá dostačující pro prosazení kulturní diplomacie do centra utváření zahraniční politiky (Gardels – Medavoy 2009: 126).

5. Kulturní diplomacie v praxi – příklad Korejské lidové demokratické republiky

V souvislosti s počátkem moderních vztahů⁶ mezi USA a Severní Koreou lze hovořit o období konce druhé světové války, kdy v roce 1945 došlo k původně dočasnému rozdělení Korejského poloostrova na severní část spravovanou Sovětským svazem a jižní část naopak Spojenými státy. Jižní část však v srpnu roku 1948 deklarovala založení Korejské republiky, na což o měsíc později reagovala severní část ustavením vlády vlastní Korejské lidové demokratické republiky. Rozpoutal se tak dlouhodobý konflikt vedoucí k vojenskému zásahu mezinárodního společenství vedeného Spojenými státy, neboť každá ze stran usilovala o sjednocení poloostrova právě pod svojí ustavenou vládou. Korejská válka, zahájená v roce 1950, tak skončila o tři roky později nikoliv podepsáním mírové dohody, ale pouze příměřím. Hranice mezi Severní a Jižní Koreou byla demilitarizována a od té doby panují mezi oběma zeměmi napjaté vztahy (NCNK 2011).

5.1. Vývoj americko-severokorejských vztahů

USA nikdy se Severní Koreou zejména kvůli ideologickým rozdílům a její izolacionistické politice nenavázaly oficiální diplomatické vztahy, nicméně během 90. let byl zahájen bilaterální dialog v otázce vývoje jaderného programu KLLDR a možnostech jeho ukončení. Navzdory počátečnímu úspěchu jednání symbolizovaným uzavřením několika dohod, například dohodou „Agreed Framework“, jež v zásadě deklarovala pozastavení tohoto programu a normalizaci vzájemných diplomatických vztahů, KLLDR později začala od této i ostatních dohod ustupovat a zjevným vývojem balistických raket deklarovala zájem na obnovení svého jaderného programu (IAEA 1994; NCKN 2011).

USA i mezinárodní společenství tak zahájily politiku inspekční činnosti severokorejského režimu, přičemž opakovaně zjišťovaly aktivitu v oblasti

⁶ Diplomatické styky byly zahájeny již v době vlády Čosonské dynastie na území dnešní KLLDR v 80. letech 19. století (U.S. Department of State 2014).

jaderného vývoje, a tím tak porušování mezinárodních dohod, což v důsledku vedlo k uvalování celé řady sankcí. Během funkčního období prezidenta Clintona na přelomu druhého tisíciletí však díky summitu a následné deklaraci dohody mezi Severní a Jižní Koreou, předznamenávající například umožnění setkání rodin rozdělených v důsledku Korejské války či navázání ekonomických i kulturních výměn, byly Spojenými státy určité sankce a restriktce uvolňovány. Následně však bylo opět potvrzeno testování balistických raket, přičemž tehdejší představitel KJDR Kim Čong-Il deklaroval jeho ukončení výměnou za americkou podporu při vývoji vesmírných satelitů. V rámci těchto jednání byla vyvinuta diplomatická snaha z obou stran, kdy zástupce KJDR jakožto zvláštní vyslanec navštívil Washington a setkal se se zástupci ministerstva zahraničí i obrany, což bylo do značné míry chápáno jako závazek zlepšení americko-severokorejských vztahů. V reakci na to se uskutečnila návštěva Pchjongjangu tehdejší americkou ministryní zahraničí Madelaine Albrightovou, která jednala s jejím nejvyšším představitelem opět o otázkách denuklearizace. Tato návštěva ovšem nevyústila v uzavření jakékoliv dohody (Arms Control Association 2014).

Na počátku tohoto tisíciletí v kontextu výše představené tendence zahraniční politiky nově nastupujícího prezidenta G. W. Bushe byly snahy o vzájemný dialog zkomplikovány zejména jeho projevem o nutnosti boje proti tyranským režimům v zemích „osy zla“, kam vedle Íránu a Iráku zařadil prezident Bush také právě Severní Koreu. Zejména ve svém prvním prezidentském období G. W. Bush spolu s hlavním představitelem jeho neokonzervativní administrativy D. Rumsfeldem uplatňoval více konfrontační politiku směrem k Pchjongjangu (Crock 2002: 64; Klinger 2012: 112). Za předpokladu pokračování rozvíjení jaderného programu se přikláněl k politice izolace a útlumu kontaktu se Severní Koreou. Náhled na KJDR jakožto zásadní zdroj hrozby především pro severovýchodní Asii sdílela spolu s administrativou i většina americké veřejnosti (Matray 2013: 145). Počátkem roku 2003 KJDR oficiálně odstoupila od mezinárodní Dohody o nešíření jaderných zbraní a naplno tak rozvinula vlastní vývoj jaderné zbraně. Potenciálním zlomem událostí se stalo

„Společné vyjádření“ z roku 2005, v rámci nějž KLDR deklarovala odstoupení od programu vývoje jaderných zbraní výměnou za americkou finanční pomoc, záruku bezpečnosti a normalizaci jejich vzájemných vztahů. Tato iniciativa však zejména kvůli pokračujícímu testování severokorejských balistických raket ztroskotala. USA toto považovaly za výrazně provokativní aktivity, které vyústily ve vydání rezoluce OSN⁷ zakazující jejich vypouštění. Pchjongjang se však vyjádřil ve smyslu nepodřízení se této rezoluci, což následně vedlo k vydání další rezoluce⁸ uvalující přídatné sankce na obchodní transakce Pchjongjangu (Arms Control Association 2014; Chanlett-Avery – Rinehart 2014: 9–10). Přesto zde v letech Bushova druhého funkčního období, zejména díky posunu k mírnějšímu přístupu jeho administrativy, byly patrné snahy o navázání bilaterální komunikace. Tyto snahy byly zřejmé jak na straně Severní Koreje, která v roce 2007 učinila krok směrem k uvolnění vzájemných vztahů prostřednictvím pozvánky americké filharmonie do Pchjongjangu, tak i ze strany USA, a to za účelem nastolení příznivější atmosféry a zajištění lepšího prostředí pro jednání (Klinger 2012: 112; Wakin 2007). Nyní tak byl konečně otevřen prostor pro aktivity veřejné, potažmo kulturní diplomacie.

5.2. Projevy kulturní diplomacie v kontextu snah o zmírnění politiky KLDR

Pozvánka od severokorejské vlády, kterou obdrželi hudebníci Newyorské filharmonie, vzbudila mezi nimi samými kontroverzi a považovali za vhodné následující kroky postoupit ke konzultaci americkému ministerstvu zahraničí. To k pozvánce zaujalo pozitivní postoj a její přijetí považovalo za prospěšné v rámci rozvoje americko-severokorejských vztahů (Tsioulcas 2008). Díky tomu, a také předběžné návštěvě Pchjongjangu, v rámci které byly dojednány podmínky návštěvy a představitelé vedení orchestru byli ujištěni o dosahu vystoupení v rámci celého národa prostřednictvím živého televizního přenosu a nikoliv pouze malé elitní skupiny vládnoucích představitelů, dále o přítomnosti

⁷ Rezoluce OSN 1695 vydaná Radou bezpečnosti 15.7.2006 (UN 2006a).

⁸ Rezoluce OSN 1718 vydaná Radou bezpečnosti 14.10.2006 (UN 2006b).

zahraničních zpravodajů, technickém zázemí pchjongjanského divadla, možnosti zahájení koncertu americkou hymnou a v neposlední řadě o tom, že osm členů americké filharmonie korejského původu nebude čelit nepřijemnostem, byla tato pozvánka přijata. Ministerstvo zahraničí v souvislosti s přijetím pozvánky vyjádřilo naději na postupné směřování k otevírání se této komunistické země světu a na zjemňování antiamerické rétoriky jejího režimu, které by mohlo poskytnout živnou půdu pro další dialog v otázkách severokorejského jaderného odzbrojení (BBC 2008; Wakin 2007).

V únoru 2008 tak téměř tři stovky hudebníků spolu s technickou podporou a několika novináři přiletěli na 48 hodin do Pchjongjangu jakožto největší americká delegace na severokorejském území od dob Korejské války, a zároveň první americké kulturní uskupení vůbec (BBC 2008; Wakin 2008). Tato událost se tak stala nejvýznamnější kulturní výměnou mezi oběma národy a představovala pozoruhodný projev americké kulturní diplomacie. V souladu s její teorií o navázání vzájemného dialogu a porozumění prostřednictvím uměleckých a kulturních činností deklaroval výkonný prezident Newyorské filharmonie Zarin Mehta roli a sílu hudby, jakožto jednotícího nástroje kulturní diplomacie na úrovni lidských vztahů a také naději na přispění koncertu k jejich vzájemnému rozvoji. Současně během tiskové konference odmítal odpovídat na politické dotazy, a kladl tak důraz na kulturní povahu této návštěvy (BBC 2008; Tsiouclas 2008).

Severokorejská veřejnost, mající v rámci antiamerické propagandy striktně omezený přístup k západní, potažmo americké klasické hudbě a samozřejmě kultuře jako takové, měla často poprvé možnost slyšet americkou hymnu „Star-Spangled Banner“, která zazněla následně po hymně KILDR (Economist 2008). V pchjongjanském divadle „East Pyongyang Grand Theater“ dále zazněly před tisícovým publikem, a díky přenosu až 200 miliony lidí po celém světě, včetně severokorejské veřejnosti, skladby jako Wagnerův „Lohengrin“, Dvořákova symfonie „Z nového světa“⁹, Gerschwinův „Američan

⁹ Tato symfonie byla zkomponována českým skladatelem během jeho pobytu v USA a premiérově představena Newyorskou filharmonií v roce 1893 (Economist 2008).

v Paříži“ či Bernsteinova skladba „Candide“ (Wakin 2008). Jako vyvrcholení 90 minutového koncertu se začaly ozývat tóny tradiční korejské lidové skladby „Arirang“, která má specifický význam jak pro severní, tak jižní část Korejského poloostrova, a stala se tak neoficiální hymnou snah o jeho sjednocení. Celé vystoupení sklidilo ohromné ovace, když Severokorejci, včetně nejvyšších komunistických lídrů země¹⁰ dali najevo svůj entusiasmus a euforii z konání tohoto koncertu pětiminutovým potleskem ve stoje (Economist 2008). Úspěch tohoto vystoupení, jakožto aktivity kulturní diplomacie, se odrazil také v emocionálním dopadu jak na americké hudebníky, tak především na severokorejské publikum. Hlavní basista Newyorské filharmonie John Deak po vystoupení uvedl, že nehledě na budoucí politické vztahy bylo tímto koncertem bezpochyby navázáno jakési umělecké pouto a spojení se severokorejským lidem. Místní zástupce ministra kultury Song Sok-Hwan následně označil daný koncert za významný milník pro navázání vzájemného porozumění mezi těmito dvěma zeměmi (Schneider, 2009: 276; Wakin 2008). Cíle kulturní diplomacie deklarované jako „otevírání srdcí a myslí“ zahraniční veřejnosti tak byly v tomto případě naplněny, otázkou však zůstávalo, do jaké míry má kulturní diplomacie kapacity na ovlivnění také severokorejské zahraniční politiky.

Tato událost však nebyla jedinou snahou o projekci americké soft power vůči KLDK. Již během vlády bývalého představitel KLDK Kim Čong-Ila docházelo k částečnému pronikání vlivu americké soft power, a to díky jeho velkému zájmu a až téměř obsesi americkou filmovou tvorbou. Ta hraje důležitou roli v rámci americké kultury a představuje tak významný nástroj měkké moci. Filtotéka tohoto komunistického lídra čítala na 20000 DVD nosičů a inspirovala ho dokonce k natočení komunistické verze amerického filmu Godzilla v severokorejské produkci (Savage 2011).

I přes dlouhodobě napjaté vztahy mezi oběma zeměmi a severokorejskou trvale izolacionistickou politikou lze do aktivit vzájemného poznávání částečně

¹⁰ Přítomnost Kim Čong-Ila však nebyla potvrzena (Wakin 2008).

zahrnout také turismus, i když ve značně omezené formě. Jen několik specializovaných cestovních kanceláří, z nichž tou nejznámější je „Koryo Tours“, organizuje zájezdy s vysoce organizovaným a kontrolovaným programem, jichž se účastní každoročně řada západních turistů, včetně těch amerických, vybraných poměrně složitým a selektivním administrativním procesem. Ze zhruba 1500 návštěvníků ročně v prvních letech 21. století se o dekádu později návštěvnost zvýšila až na 6000 západních turistů ročně (McGeown 2003; Whitehead 2013). Vzhledem k faktu, že všichni účastníci jsou prakticky pod neustálým dohledem a není jim umožněn volný kontakt s běžným místním obyvatelstvem, a současně opačný směr turismu severokorejské veřejnosti do západního světa není prakticky možný, nevzniká tak prostor pro pronikání americké a potažmo západní soft power, ani možnost navazování vzájemného kontaktu na osobní úrovni. Právě z tohoto důvodu nelze turismus považovat za klasický nástroj soft power či veřejné diplomacie v pravém slova smyslu, přesto samotná možnost vstupu Američanů na území této uzavřené země je známkou jistého ústupku ze strany KLDLDR.

Za projev kulturní diplomacie v rámci nemnohých snah o navázání spojení a vytvoření prostoru pro vzájemné vztahy mezi Spojenými státy a severokorejskou veřejností se však již dá považovat vzniknuvší výměnný program s názvem „The Pyongyang Project“. Tento projekt byl iniciativou dvou mladých Američanů, Matthewa Reichela a Nicka Younga, kteří si jeho vytvořením kladli za cíl pokusit se o prolomení bariér vzájemného poznávání, zobrazení i jiné tváře této země a tím také o překonání stereotypu, jež o KLDLDR udržují světová média. Program se zaměřuje na vysílání amerických, ale i kanadských či britských univerzitních studentů a učitelů do KLDLDR v rámci dohody s pchjongjangskou univerzitou Kim Il-Sunga, a současně také na navazování vztahů s místními studenty ve snaze umožnit jim výměnný pobyt v USA (Danzico 2011; Overmann 2011). Mimo tento program byla v Pchjongjangu založena také vědecko-technická univerzita financována z velké části ze zdrojů západního světa. V rámci výuky severokorejské, režimem vybrané elitní mládeže, působí na této univerzitě řada amerických profesorů poskytující

studentům vzdělání v západním stylu. Cílem tohoto univerzitního vzdělávání je zejména vybavení studentů schopnostmi, které pomohou k budoucí modernizaci a rozvoji KLDR. Místní studenti se poté na základě nově získaných perspektiv a znalostí často vyjadřují vlídněji vůči Američanům a deklarují zájem o poznávání jiných kultur a navazování vztahů s ostatními zeměmi, což pro americkou kulturní diplomacii značí pozitivní výsledek (Rogers – Corwin 2014).

V rámci do velké míry limitovaných vzájemných vztahů však vzbuzuje kontroverzi působení americké basketbalové legendy Dennise Rodmana v Severní Koreji. Díky dvěma návštěvám a blízkým osobním kontaktům se současným nejvyšším představitelem KLDR Kim Čong-Unem se stal terčem kritiky ze strany USA. V rámci své druhé návštěvy uspořádal spolu s dalšími bývalými hráči americké nejvyšší basketbalové soutěže NBA pro tamní vládnoucí špičky exhibiční basketbalový zápas, a mohl tak působit v roli nástroje veřejné diplomacie napomáhající pronikání americké soft power prostřednictvím sportu. Na tyto aktivity lze nahlížet pozitivně jako na poskytnutí Severokorejčům nové perspektivy v pohledu na západ v kontrastu se silnou antiamerickou propagandou, v rámci níž jsou obyvatelé KLDR vychováváni. Kvůli povaze tamního režimu, stylu vlády Kim Čong-Una a faktu, že návštěvy probíhaly v době, kdy KLDR hrozila nejen Spojeným státům raketovým útokem, byl však takto přátelský přístup Dennise Rodmana naopak americkou veřejností, včetně řady státníků, odsouzen. On sám však následně deklaroval, že nejednal v roli amerického vyslance či ambasadora veřejné diplomacie a svůj záměr se snažil degradovat na prosté představení sportu jako způsobu spojení lidí bez ohledu na jejich zázemí. Nicméně, vzhledem k negativnímu ohlasu na jeho návštěvy se poté za své působení v KLDR omluvil (Coren – Hanna 2013; Mullen – Yang 2014).

Během částečného oteplování vztahů v období let 2007 a 2008 existovala naděje na dohodu, v rámci které by KLDR zastavila svůj jaderný program a zneškodnila jaderná zařízení, zatímco USA by částečně omezily restriktce. Zdráhavý přístup a nedodržování podmínek na jedné straně, kdy KLDR vyhostila

mezinárodní inspektory a zaujala postoj říkající, že ukončení svého jaderného programu by nezastavilo Bushovu administrativu od pokračujících snah o svržení režimu podobně jako v případě Iráku, i na druhé straně zdrženlivé politiky USA při odstraňování KLR ze seznamu zemí podporujících terorismus, však přispěl k celkovému neúspěchu Bushovy politiky vůči této zemi a k pokračování vzájemně napjatých politických vztahů (Chanlett-Avery – Rinehart 2014; Matray 2013: 169). Následně došlo v USA ke změně prezidentské administrativy. Již během své volební kampaně Barack Obama kritizoval celkový negativní charakter Bushovy politiky vůči KLR, kterou považoval dokonce za prvek posilující snahy Severní Koreje jaderné zbraně vyvíjet. Jeho strategií bylo prosazování politiky navazování komunikace a ochoty jednat se Severní Koreou pomocí všech možných diplomatických prostředků, intenzivní prosazování její denuklearizace, ale v rámci jeho preferenci multilaterálnosti také i dodržování závazku sdílené spolupráce při těchto snahách s tamními spojenci v podobě Japonska a Korejské republiky (Klingner 2012: 111–112; Snyder 2013). Prezident Obama předpokládal, že posun v jeho zahraniční politice od té Bushovy bude značit jeho snahu o navázání smířlivějších a méně provokativních vzájemných vztahů a povede k situaci, kdy se KLR nebude cítit Spojenými státy tolik ohrožena. Prakticky však Barack Obama pokračoval v politice druhého období vlády G. W. Bushe, přičemž spíše než obsah této politiky se změnil její tón. Severní Korea nicméně dala svými činy najevo, že změna administrativy nepředstavuje důvod pro zmírnění politiky a antagonismu vůči USA, a opakovaně tak odmítla americké pokusy o navázání kontaktu v politické rovině. Pchjongjang tak nadále vyvíjel řadu aktivit v oblasti jaderného zbrojení, vypouštění raket i porušování rezolucí OSN. V důsledku tohoto severokorejského přístupu byl americký prezident nucen upustit od původního závazku diplomatického dialogu a v duchu politiky bývalého prezidenta Bushe uvalil na KLR další sankce. Následovalo období prakticky nulových vztahů mezi těmito dvěma zeměmi, a proto se koncem roku 2011 Obamova administrativa zejména kvůli obavám z možných provokativních akcí ze strany Severní Koreji opět pokusila navázat dialog. Bylo dosaženo

uzavření krátkodobé dohody „Leap Day Agreement“, která poskytla novou naději na diplomatický pokrok. USA v rámci jednání upozornily KLDŘ, že jakékoli vypouštění raket či testování satelitů bude považováno za porušení podmínek dohody. Zjevná ignorace těchto podmínek byla demonstrována krátce poté, kdy KLDŘ oznámila vypuštění raket dlouhého doletu, čímž se tato dohoda stala opět neudržitelnou. Ačkoliv KLDŘ tuto aktivitu prezentovala jako mírový civilní satelitní program, porušila tím i další rezoluce OSN (Chanlett-Avery – Rinehart 2014: 7, Klingner 2012: 115).

Americko-severokorejské vztahy se tak i nadále vyvíjejí značně kolísavým způsobem a významnějšího úspěchu v agendě jaderného odzbrojení či dodržování mezinárodního práva ze strany KLDŘ nebylo dosaženo. Obamův předpoklad, že iniciativou dialogu s nedemokratickými režimy se podaří vylepšit americkou image v těchto zemích, což následně povede k usnadnění řešení světových problémů se nepotvrdil, neboť jak zde bylo demonstrováno, změna percepce jednoho státu ze strany jiného státu či jeho veřejnosti, ať už v důsledku politické praxe nebo aktivit veřejné diplomacie, nutně nezaručuje změnu jeho přístupu k řešení politických otázek (Klingner 2012: 116).

6. Závěr

Kulturní diplomacie představuje v mezinárodních vztazích stále více používaný koncept pro posilování měkké moci států. Ačkoliv byl úspěšně aplikován státy již během studené války, jeho význam roste zejména v postbipolární době. Státy si v současnosti více či méně uvědomují nutnost zaměřovat svoji pozornost na světovou veřejnost, která má zejména díky globalizačnímu procesu a rozvoji nových médií bezprostřední a prakticky neomezený přístup k informacím, které pak přispívají k utváření veřejného mínění. To má pro daný stát zpravidla velký význam, neboť ovlivňuje tvorbu a povahu prostředí, v rámci kterého následně operuje zahraniční politika daného státu. Zatímco pozitivní percepce státu v zahraničí legitimizuje jeho postavení a například díky vzájemnému obchodování či turismu napomáhá prosperitě, v opačném případě má pro stát spíše negativní důsledky.

Kulturní diplomacie vychází ze širšího konceptu veřejné diplomacie. Vyznačuje se na rozdíl od tradiční diplomacie mezi představiteli vlád zapojením aktivit a programů směřovaných nikoliv na politické vedení, ale na zahraniční veřejnost s cílem navazování vzájemného dialogu, porozumění a snad i překonávání často zažitých stereotypů směrem k pozitivnějšímu vnímání dané země. Aktivity a programy v rámci veřejné či kulturní diplomacie mohou být podníceny jak ze strany vládního, tak i nevládního sektoru, soukromou sférou či iniciativami občanské společnosti. V případě vládních programů však v minulosti docházelo k jejich napadání z důvodu propagandistické tendence, což v důsledku vedlo k zakládání agentur a organizací nezávislých na vládě a propagaci konkrétních politik.

Díky historii Spojených států amerických, kdy k jejich osidlování docházelo postupně skupinami lidí z odlišných zázemí, nelze jednoznačně určit tradiční „kulturní hodnoty“ amerického národa. V zásadě si však USA odedávna zakládaly právě na diverzitě, osobních svobodách a demokracii. Těmito hodnotami se Spojené státy snaží prezentovat v rámci veřejné diplomacie v zahraničí. Jako problém se však jeví jakási nekonzistentnost aktivit veřejné

a kulturní diplomacie s praxí americké politiky, což často vede k nedůvěře vůči USA jako takovým a znesnadňuje dosahování požadovaných cílů těchto diplomatických aktivit.

Základní tezí nastolenou v úvodu práce byla měnící se povaha veřejné (a kulturní) diplomacie v závislosti na vnitropolitických změnách americké vlády od počátku 21. století. Obsah třetí a čtvrté kapitoly této práce naznačuje potvrzení této teze, a to díky několika faktorům. Ačkoliv v konečném důsledku vlády G. W. Bushe i Baracka Obamy během svého působení iniciovaly řadu kulturních, výměnných, vzdělávacích či jiných programů na podporu kulturní diplomacie, v určitých ohledech se výrazně odlišovaly.

Jedním z těchto aspektů byla přirozeně rozdílná ideologická křídla a s tím spojený odlišný diskurs zahraniční politiky, a potažmo tak odlišný důraz na veřejnou diplomacii. Na jedné straně stál G. Bush mladší, který se spolu s většinou svého kabinetu řídil neokonzervativní politikou, v rámci níž zaujímal k řešení mezinárodních otázek a problémů, jako byla krize po 11. září, unilaterální přístup zdůrazňující demokratické hodnoty, který téměř vylučoval vlastní veřejnou diplomacii a zastínil jakékoliv snahy o ni. Opačný přístup po nástupu do úřadu zaujal demokratický prezident B. Obama, který se explicitně nezařadil do konkrétního teoretického proudu, diskutuje se však o něm jako o zastánci konstruktivismu či pragmatismu s ohledem na reálné výzvy v rámci mezinárodní politiky. Namísto toho přijal v rámci své administrativy strategii „smart power“.

Toto souvisí s dalším faktorem, kdy právě díky odlišným přístupům v rámci svých ideologií a strategií bývalý prezident Bush ve snaze naplnit své cíle kladl důraz na výhradní použití hard power, a soft power spolu s veřejnou diplomacií tak byla po většinu jeho vlády značně upozaděna. Prezident Obama na druhou stranu v rámci prosazování „smart power“ považoval právě měkkou moc za stěžejní a význam veřejné diplomacie si hned od počátku uvědomoval. Kladl proto důraz na multilaterální spolupráci v rámci mezinárodního společenství, otevřenost a jistou pokoru při prosazování americké bezpečnosti.

Z hlediska aktérů veřejné diplomacie lze hovořit o osobě Baracka Obamy jako o významné postavě schopné ovlivňovat názory v celé řadě zahraničních zemí. Díky jeho (alespoň počáteční) téměř globální popularitě a osobnímu charisma dokázal při prezentaci vlastních politik pozitivně působit na veřejné mínění zahraniční veřejnosti a poskytovat naději v otázkách řešení světových problémů. Postava prezidenta Bushe naopak vzbuzovala spíše antipatie a jeho často arogantní rétorika spolu s nepopulární politikou nepůsobila na světové mínění příliš lichotivě. S tím souvisí faktor teritoriální orientace jejich zahraničních politik. Zatímco G. Bush se v důsledku událostí z 11. září zaměřil primárně na region Blízkého východu, přičemž odmítal dialog s nedemokratickými režimy, prezident Obama, ačkoliv se problematikou Blízkého východu od počátku také zabíral, soustředil se na globální problémy spíše v jejich geografické komplexnosti, přičemž navíc deklaroval snahu o navazování komunikace i s nepřátelskými režimy.

Na základě těchto indikátorů lze tedy vyvodit odlišnou povahu obou administrativ v přístupu k veřejné diplomacii. Přestože i George W. Bush si koncem svého funkčního období začal uvědomovat její význam, jeho dřívější politika zasadila veřejné diplomacii hlubokou ránu. Barack Obama naopak svoje vize možná až přecenil a doposud se i přes zřejmé snahy nedaří význam kulturní diplomacii plně rozvinout.

Co se týče otázky vlivu kulturní diplomacie a její schopnosti ovlivnit vzájemné vztahy mezi státy a případně i politiku přijímající země, byla tato teze na příkladu Korejské lidově demokratické republiky vyvrácena. Vzhledem k dlouhodobě turbulentní povaze vztahů mezi USA a KLR ani zdánlivý ústupek směrem k oteplení vztahů v podobě pozvání Newyorské filharmonie a umožnění předvést své hudební umění symbolizující součást amerického kulturního dědictví nevedl ke kýženému navázání dialogu s jejími státními představiteli. Ačkoliv byl koncert přijat velice kladně jak státníky, tak veřejností, pro kterou vzhledem k dlouhodobé izolaci země byla tato událost velmi vzácnou a nezvyklou, v konečném důsledku neměl vliv na změnu či umírnění politiky Severní Koreji. Přestože koncert nebyl jediným projevem americké kulturní

diplomacie vůči KLDR, ale naopak doplněný několika dalšími formami vzájemných kontaktů, které částečně napomáhají přispívat k pozitivnějšímu vnímání USA zejména mladší veřejností vychovávané v protiamerickém duchu a živené severokorejskou propagandou, výraznější změnu politiky tyto aktivity nepřinesly. KLDR i nadále zůstává v izolaci, což fakticky znemožňuje další snahy o navázání širší a komplexnější komunikace na osobní úrovni. KLDR také pokračuje ve vývoji svého jaderného programu a americké snahy o otevření prostoru pro dialog a vyjednávání o ukončení jaderného zbrojení prostřednictvím koncertu či ostatních limitovaných projevů kulturní diplomacie tak nebyly úspěšné.

Ačkoliv je kulturní diplomacie zcela jistě významným prvkem v rámci měkké moci zemí, bývá často v souvislosti s tvorbou zahraniční politiky marginalizována. Její limity nastavuje v případě USA samotná vláda, která doposud nebyla schopna plně zapojit tento koncept a jeho činnosti do určitého systematického rámce a je tak rozvíjena spolu s aktivitami nevládních organizací a dalších aktérů v zásadě chaoticky. Průzkumy veřejného mínění v současnosti převážně konzistentně dokazují pokles v pozitivní percepci USA, díky čemuž je potřeba neustále pracovat na rozvíjení systematického přístupu k účinné implementaci kulturní diplomacie do státních struktur.

7. Seznam použitých zdrojů

American Alliance of Museums (2014). *Museums Connect: Building Global Communities* (<http://www.aam-us.org/resources/international/museumsconnect/>, 19. 2. 2013).

American Film Showcase (2014). *About* (<http://americanfilmshowcase.usc.edu/about/american-film-showcase/>, 19. 2. 2014).

Arms Control Association (2014). *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy* (<https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron>, 28. 3. 2014).

Bachelet, Michele (2014). *Empowering Women – the Right and Smart thing to do* (http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/pdin_monitor/article/empowering_women_the_right_and_smart_thing_to_do/, 29. 3. 2014).

Barraso, John (2013). *Obama Prague Speech Meets Reality Four Years Later* (<http://www.rpc.senate.gov/policy-papers/obama-prague-speech-meets-reality-four-years-later>, 24. 3. 2014).

BBC (2008). *NY Philharmonic in North Korea* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7262409.stm>, 29. 3. 2014).

Bellamy, Carol – Weinberg, Adam (2008). Educational and Cultural Exchanges to Restore America's Image. *The Washington Quarterly* 31 (3), s. 55–68.

Bradley, Curtis A. (2009). The Bush Administration and International Law: Too Much Lawyering and Too Little Diplomacy. *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy* 4 (57), s. 57–75.

Brown, John (2009a). Smart power in, public diplomacy out? *Place Branding and Public Diplomacy* 5 (2), s. 151–155.

Brown, John (2009b). What's happened to anti-Americanism, and to the State Department? The Obama administration and public diplomacy: March to mid-June 2009. *Place Branding and Public Diplomacy* 5 (3), s. 247–252.

Brzezinski, Zbigniew (2007). *Second Chance: Three Presidents and the Crisis of American Superpower* (New York: Basic Books).

Cabada, Ladislav – Waisová, Šárka (2012). Public Diplomacy and Nation Branding as the Instruments of Foreign Policy – Czech Republic in (Central) European Context. *Politics in Central Europe* 8 (3), s. 15–44.

Coren, Anna – Hanna, Jason (2013). *Dennis Rodman lands in North Korea to train basketball team, news agency says* (http://edition.cnn.com/2013/12/19/world/asia/north-korea-dennis-rodman/index.html?id=article_sidebar, 15. 4. 2014).

Crock, Stan (2002). North Korea: Why Diplomacy is Bush's Only Weapon. *Business Week* (November 4), s. 64.

Cull, Nicholas J. (2010a). Public diplomacy: Seven lessons for its future from its past. *Place Branding and Public Diplomacy* 6 (1), s. 11–17.

Cull, Nicholas J. (2010b). Speeding the Strange Death of American Public Diplomacy: The George H. W. Bush Administration and the U.S. Information Agency. *Diplomatic History* 34 (1), 47–69.

Danzico, Matt (2011). *Educational programme brings foreigners to North Korea* (<http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-12096490>, 14. 4. 2014).

Dueck, Colin (2011). The Accommodator: Obama's Foreign Policy. *Policy Review* October & November 2011(169), s. 13–28.

ECA (2014a). *Fullbright Program History* (<http://eca.state.gov/fulbright/about-fulbright/history>, 19. 2. 2014).

ECA (2014b). *History and Mission of ECA* (<http://eca.state.gov/about-bureau/history-and-mission-eca>, 19. 2. 2014).

ECA (2014c). *About ECA* (<http://eca.state.gov/about-bureau>, 19. 2. 2014).

ECA (2014d). *American Arts Incubator* (<http://exchanges.state.gov/us/program/american-arts-incubator>, 19. 2. 2014).

ECA (2014e). *Dance Motion USA* (<http://exchanges.state.gov/us/program/dancemotion-usa>, 19. 2. 2014).

Economist (2008). *Soft power and a rapturous ovation* (<http://www.economist.com/node/10758160>, 14.4.2014).

Evans, Alex – Steven, David (2010). Towards a theory of influence for twenty-first century foreign policy: The new public diplomacy in a globalized world. *Place Branding and Public Diplomacy* 6 (1), s. 18–26.

Evans, Gareth (2010). *Obama's Prague Speech one year on: the nuclear balance sheet* (http://www.icnnd.org/Pages/100318_nuclear_balance_sheet.aspx, 24. 3. 2013).

Fang, Alexa K. (2011). U.S. Immigration Law: A Barrier to Effective Cultural Diplomacy. *Cardozo Journal of International and Comparative Law* 19, s. 201–237.

Ferguson, John. *About American Music Abroad* (<http://amvoices.org/ama/about/>, 19. 2. 2014).

Found Sound Nation. *About One Beat* (<http://foundsoundnation.org/about-onebeat/>, 19. 2. 2014).

Gardels, Nathan – Medavoy, Mike (2009). *American Idol After Iraq: Competing for hearts and minds in the global media age* (Malden: Wiley-Blackwell).

Grincheva, Natalia (2010). U.S. Arts and Cultural Diplomacy: Post-Cold War Decline and the Twenty-First Century Debate. *The Journal of Arts Management, Law, and Society* 40 (3), s. 169–183.

Heiman, Bruce A. – Ozer, Senem E. (2009). Determinants of US public diplomacy success/failure: Structural and institutional elements. *Place Branding and Public Diplomacy* 5 (1), s. 5–25.

Chanlett-Avery, Emma – Rinehart, Ian E. (2014). North Korea: U.S. Relations, Nuclear Diplomacy, and Internal Situation. *Congressional Research Service* (<http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/R41259.pdf>, 28. 3. 2014).

Cherrington, Ben M. (1939). The Division of Cultural Relations. *Public Opinion Quarterly* 3 (1), s. 136–138.

IAEA (1994). *Agreed framework of 21 october 1994 between the United States of America [sic] and the Democratic People's Republic of Korea* (<http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc457.pdf>, 28. 3. 2014).

International Writing Program, The University of Iowa (2014a). *About IWP* (<http://iwp.uiowa.edu/about-iwp>, 19. 2. 2014).

International Writing Program, The University of Iowa (2014b). *Writers and Cultural Diplomacy: A Core Mission of the IWP* (<http://iwp.uiowa.edu/about-iwp/cultural-diplomacy>, 19. 2. 2014).

Klingner, Bruce (2012). Obama's Evolving North Korean Policy. *SERI Quarterly* 5 (3), s. 111–116.

Lane, Charles (2010). Obama's Year One. *World Affairs* (January/February 2010), s. 24–25.

Leight, Naomi – Ananian, Taleen – Cruz-Enriquez, Marissa – Jawaharlal, Katherina (2011). PDiN Quarterly – Trends in Public Diplomacy: October, November and December 2010. *Place Branding and Public Diplomacy* 7 (1), s. 64–77.

Leight, Naomi – Walton, Sherine B. – Ananian, Taleen – Cruz-Enriquez, Marissa – Jarwaharlar, Katherina (2011). PDiN Quarterly – Trends in Public Diplomacy: January, February and March 2011. *Place Branding and Public Diplomacy* 7 (2), s. 136–149.

Leonard, Mark – Alakeson, Vidhya (2000). *Going Public. Diplomacy for the Information Society* (London: The Foreign Policy Centre).

Lepš, Jakub (2009). Zahraniční politika USA mezi prezidentem a kongresem. In: Kozák, Kryštof a kol., *Zahraniční politika USA na začátku 21. století* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky), s. 48–77.

Leyne, Jon (2002). *Powell wows MTV audience* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1822126.stm>, 29. 3. 2014).

Loy, Frank (2011). Obama Abroad. Ambitious Realism. *World Affairs* (May/June 2011), s. 23–32.

Malenovský, Jiří (2004). *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému* (Brno: Doplněk).

Matray, James I. (2013). The Failure of the Bush Administration's North Korea Policy: A Critical Analysis. *International Journal of Korean Studies* 17 (1), s. 140–177.

McGeown, Kate (2003). *On holiday in North Korea* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/3113352.stm>, 10. 4. 2014).

Melillo, Wendy (2003). *No Brand USA Expected From New Diplomacy Chief* (<http://www.adweek.com/news/advertising/no-brand-usa-expected-new-diplomacy-chief-67876>, 29. 3. 2014).

Mullen, Jethro – Yang, Yuli (2014). *Dennis Rodman returns after visit to North Korea* (<http://edition.cnn.com/2014/01/13/world/asia/north-korea-dennis-rodman/>, 15. 4. 2014).

Nau, Henry R. (2010). Obama's Foreign Policy. *Policy Review* April & May 2010 (160), s. 27–47.

NCNK (2011). *A short history of US relations with North Korea* (<http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/dprk-security-and-non-proliferation-key-events>, 28. 3. 2014).

Negut, Silviu – Gagea, Andreea (2010). Diplomacy in the Games of Power. Diplomacy of Power – Power of Diplomacy II. Power of Diplomacy. *Romanian Review on Political Geography* 13 (1), s. 29–40.

Nobel Prize (2009). *The Nobel Peace Prize for 2009* (http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2009/press.html, 25. 3. 2014).

Nossel, Suzanne (2004). Smart Power. *Foreign Affairs* 83 (2), s. 131–142.

Nye, Joseph S., Jr. (2003). U.S. Power and Strategy After Iraq. *Foreign Affairs* 82 (4), s. 60–75.

Nye, Joseph S., Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs).

Nye, Joseph S., Jr. (2009). Get Smart. *Foreign Affairs* 88 (4), s. 160–163.

Obama, Barack (2009). *Inaugural Ceremonies for Barack Obama, January 20, 2009* (<http://www.inaugural.senate.gov/media/video/video-01202009-obama>, 14. 4. 2014).

Office of the Historian (2014). *Biographies of the Secretaries of State: Colin L. Powell* (<http://history.state.gov/departmenthistory/people/powell-colin-luther>, 29. 3. 2014).

Office of the Under Secretary of State for Public Diplomacy and Public Affairs (2010). *Public Diplomacy: Strengthening U.S. Engagement with the World: Strategic Approach for the 21st century* (http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/PD_US_World_Engagement.pdf, 29. 3. 2014).

Ondřej, Jan (2005). *Odzbrojení, prostředek zajištění mezinárodní bezpečnosti* (Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk).

Overmann, Mark (2011). *Exchange program brings foreigners to North Korea* (<http://www.alliance-exchange.org/policy-monitor/01/04/2011/exchange-program-brings-foreigners-north-korea>, 14. 4. 2014).

Peterková, Jana (2008). *Veřejná diplomacie* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).

Peterson, Peter G. (2002). Public Diplomacy and the War on Terrorism. *Foreign Affairs* 81 (5), s. 74–94.

Pew Research Global Attitudes Project (2004). *A Year After Iraq War. Mistrust of America in Europe Ever Higher, Muslim Anger Persists* (<http://www.pewglobal.org/2004/03/16/survey-report/>, 14. 3. 2014).

Pew Research Global Attitudes Project (2009). *Confidence in Obama lifts U.S. image around the world* (<http://www.pewglobal.org/2009/07/23/chapter-9-environmental-issues/>, 24. 3. 2014).

Pew Research Global Attitudes Project (2010a). *Obama More Popular Abroad Than At Home, Global Image of U.S. Continues to Benefit* (<http://www.pewglobal.org/2010/06/17/chapter-2-views-of-president-barack-obama-2/>, 29. 3. 2014).

Pew Research Global Attitudes Project (2010b). *Obama More Popular Abroad Than At Home, Global Image of U.S. Continues to Benefit* (<http://www.pewglobal.org/2010/06/17/obama-more-popular-abroad-than-at-home/>, 23. 3. 2014).

PIPA (2014). *In 18 of 21 Countries Polled, Most See Bush's Reelection as Negative for World Security* (http://www.globescan.com/news_archives/bbcpoll.html, 29. 3. 2014).

Pwono, Damien M. (2009). Fostering a Cultural Diplomacy Policy Dialogue: The Quest for Stewardship and Cooperative Engagement. *The Journal of Arts Management, Law, and Society* 39 (4), s. 297–304.

Radio Free Europe (2014). *Then And Now: Free Media In Unfree Societies* (<http://www.rferl.org/info/history/133.html>, 29. 3. 2014).

Radio Sawa (2014). *About Radio SAWA* (http://www.radiosawa.com/info/radio_sawa/108.html, 12. 3. 2014).

Roberts, Adam (2003). Law and the Use of Force After Iraq. *Survival* 45 (2), s. 31–56.

Roberts, Walter R. (2006). The Evolution of Diplomacy. *Mediterranean Quarterly* 17 (3), s. 55–64.

Rogers, Chris – Corwin, Marshall (2014). *Inside North Korea's Western-funded university* (<http://www.bbc.com/news/world-asia-25945931>, 14. 4. 2014).

Savage, Mark (2011). *Kim Cong-il: The cinephile despot* (<http://www.bbc.co.uk/news/entertainment-arts-16245174>, 15. 4. 2014).

Seib, Philip (2010). Public Diplomacy and the Obama Moment. *Vital Speeches International* 2 (9), s. 333–337.

Seib, Philip (2013). A Champion of Public Diplomacy. *The New York Times* (<http://www.nytimes.com/roomfordebate/2013/05/12/judging-hillary-clinton-as-secretary-of-state/hillary-clinton-was-a-champion-of-public-diplomacy>, 25. 3. 2014).

Schadler, Robert (2013). *14 Years of Undermining Public Diplomacy* (<http://www.usnews.com/opinion/blogs/world-report/2013/10/01/public-diplomacy-is-still-being-undermined-by-bill-clintons-budget-cuts>, 26. 3. 2014).

Schneider, Cynthia P. (2006). Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It. *The Brown Journal of World Affairs* 13 (1), s. 191–203.

Schneider, Cynthia P. (2009). The Unrealized Potential of Cultural Diplomacy: „Best Practices“ and What Could Be, If Only.... *The Journal of Arts Management, Law, and Society* 39 (4), s. 260–279.

Snyder, Scott A. (2013). *U.S. Policy Towards North Korea* (<http://www.cfr.org/north-korea/us-policy-toward-north-korea/p29962>, 29. 3. 2014).

Stehlík, Michal (2011). *Rádio Svobodná Evropa 1951-2011* (<http://www.rozhlas.cz/svobodne/portal/>, 29. 3. 2014).

Sun, Henry H. (2008). International political marketing: a case study of United States soft power and public diplomacy. *Journal of Public Affairs* 8, s. 165–183.

Taylor, Humphrey (2008). The Not-So-Black Art of Public Diplomacy. *World Policy Journal* (Winter 2007/2008), s. 51–59.

The White House (2002). *The National Security Strategy of the United States of America* (<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, 29. 3. 2014).

The White House (2009). *The President's Message to the Iranian People* (<http://www.whitehouse.gov/video/The-Presidents-Message-to-the-Iranian-People>, 29. 3. 2014).

Tomalová, Eliška (2008). *Kulturní diplomacie: Francouzská zkušenost* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Tsioulcas, Anastasia (2008). *The New York Philharmonic Tunes Up For North Korea Visit* (<http://uk.reuters.com/article/2008/01/04/music-korea-dc-idUKN0432940120080104>, 29. 3. 2014).

UN (2006a). *Security Council Condemns Democratic People's Republic of Korea's Missile Launches, Unanimously Adopting Resolution 1695 (2006)* (<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8778.doc.htm>, 29. 3. 2014).

UN (2006b). *Security Council Condemns Nuclear Test by Democratic People's Republic of Korea, Unanimously Adopting Resolution 1718 (2006)* (<https://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8853.doc.htm>, 29. 3. 2014).

U.S. Department of State (2014). *U.S. Relations with North Korea* (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm>, 29. 3. 2014).

Veselý, Zdeněk (2011). *Diplomacie (Teorie – praxe – dějiny)* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).

Voice of America (2014a). *About VOA* (http://www.insidevoa.com/info/about_us/1673.html, 19. 2. 2014).

Voice of America (2014b). *VOA Frequencies* (<http://www.insidevoa.com/info/radio-frequencies/2316.html>, 19. 2. 2014).

Waisová, Šárka (2008). *Mezinárodní organizace a režimy* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).

Waisová, Šárka (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů, 3. Vydání* (Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk).

Wakin, Daniel J. (2007). Philharmonic Agrees to Play in North Korea. *The New York Times* (http://www.nytimes.com/2007/12/10/arts/music/10phil.html?_r=1, 29. 3. 2014).

Wakin, Daniel J. (2008). North Koreans Welcome Symphonic Diplomacy. *The New York Times* (http://www.nytimes.com/2008/02/27/world/asia/27symphony.html?_r=0, 29. 3. 2014).

Whitehead, Kate (2013). *What can tourists expect when visiting North Korea?* (<http://edition.cnn.com/2013/12/02/travel/north-korea-tourist-protocol/>, 10. 4. 2014).

Wiseman, Geoffrey (2011). Bringing Diplomacy Back In: Time for Theory to Catch Up with Practice. *International Studies Review* 13, s. 710–713.

Zhang, Juyan (2010). Exploring rhetoric of public diplomacy in the mixed-motive situation: Using the case of President Obama's „nuclear-free world“ speech in Prague. *Place Branding and Public Diplomacy* 6 (4), s. 287–299.

Zweiri, Mahjoob – Awwad, Rula (2010). Obama's „Smart-Power“ Strategy, One Year On: The Case of the Middle East. *Digest of Middle East Studies* 19 (1), s. 1–14.

8. Resumé

Although earlier the realistic theory with the impact on using tools of hard power was dominating for a long time in the field of international relations, nowadays the states see the significance and even the need of diplomacy. The role of diplomacy appears within the framework of liberal theory which emphasizes on it as well as on the other tools of soft power. The actors on the scene of international politics use more and more often the diplomatic tools which leads to increasing role of especially public and even more specifically, cultural diplomacy. By using these soft tools states are trying to pursue their goals and gain certain reputation. Since the most advanced actor in current international system are considered the United States of America, this bachelor thesis is dealing with the form, roots and practice of their public and cultural diplomacy with the emphasis on the first decade of the 21st century.

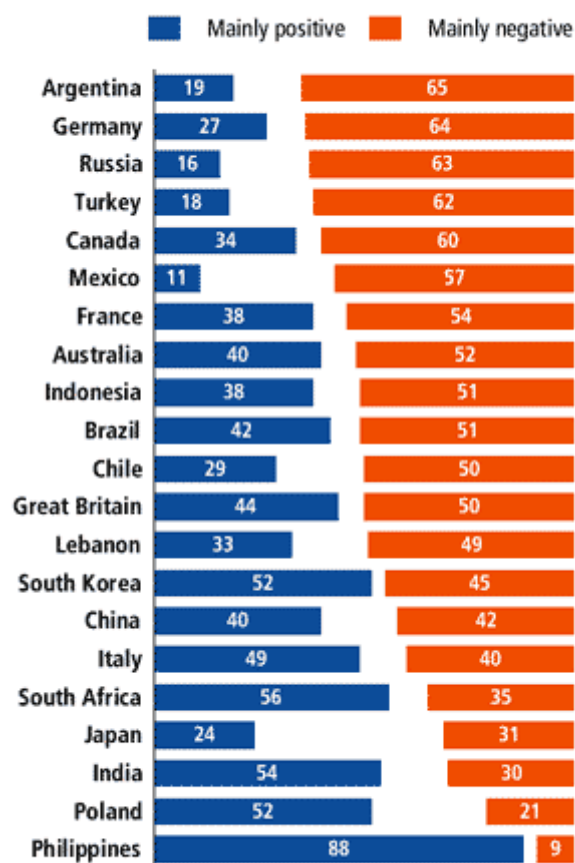
The aim of this thesis is to analyze the theoretical concept of cultural diplomacy and public diplomacy which is derived from as well as the concept of soft power. Furthermore, it supposes to introduce the changing character and development of these forms of diplomacy in American political sphere according to changing presidential administrations since the early 21st century when the president G. W. Bush came into the office. This topic is divided into two chapters, one of the president G. W. Bush and the next one of the president Barack Obama. Each of these parts stresses some specific features of the practice of their activities during their presidential terms connected to public and cultural diplomacy. The actions of Bush's administration were determined by the terrorist attacks from 9/11 which the American government had to deal with. President Bush reacted by neocconservative doctrine in which he declared the right for the unilateral preemptive attack which had led to the wars in Afghanistan and in Iraq. President Obama on the other hand based his policy on an open dialogue and greater emphasis on the diplomatic solutions. Such different policy approaches had necessarily have an impact on the practice of public and cultural diplomacy.

In the last chapter the concept of cultural diplomacy is applied on the case of Democratic People's Republic of Korea where the New York philharmony held a concert in effort to present american culture and values on the background of a try to open a political dialogue in the matter of North Korean's nuclear armament. Despite the fervent acceptance of the american classical music concert and other efforts in the field of common cultural and non-political activities the effect on political issues were marginal. Public diplomacy, and more specifically cultural diplomacy certainly is a good component of state's foreign policy but its practice needs a very complex and long-term engagement which are the factors many states including the United States of America partly lack.

9. Přílohy

Příloha č. 1: Percepce vlivu USA ve světě v letech 2004-2005

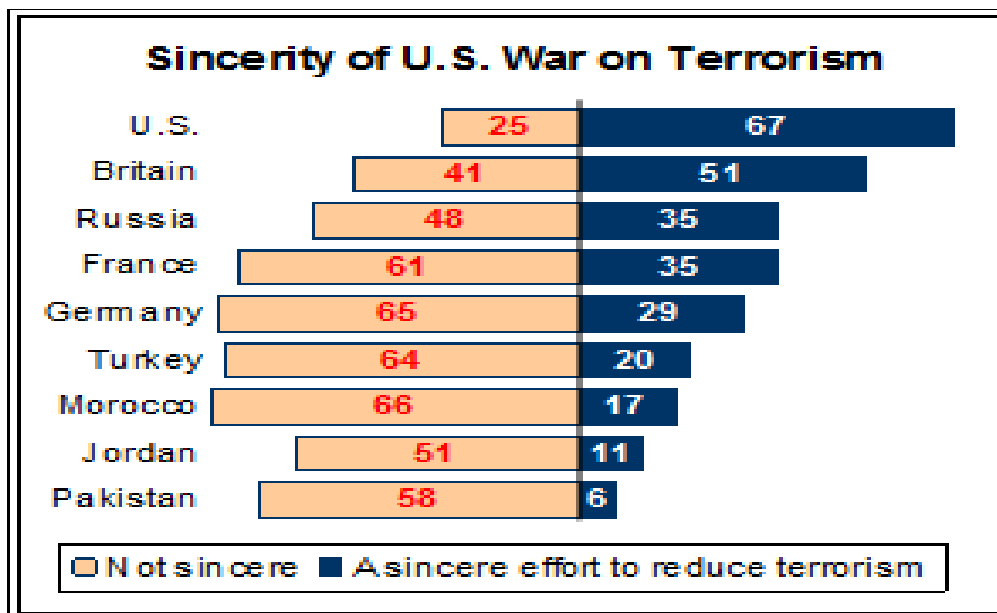
View of US Influence in World

The white space in this chart represents "Depends/Neither," and "DK/NA."

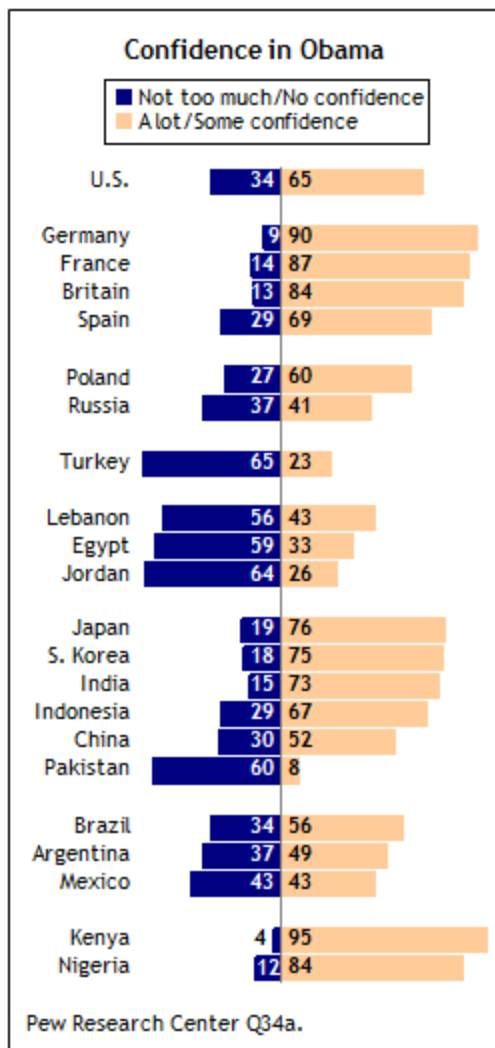
Zdroj: PIPA 2014 (Dostupné zde: http://www.globescan.com/news_archives/bbcpoll.html, 29. 3. 2014).

Příloha č. 2: Percepce záměru USA v boji proti terorismu

Zdroj: Pew Research Global Attitudes Project 2004 (Dostupné zde: <http://www.pewglobal.org/2004/03/16/survey-report/>, 14. 3. 2014).

Příloha č. 3: Důvěryhodnost Baracka Obamy ve světě v roce 2010

Zdroj: Pew Research Global Attitudes Project 2010a (Dostupné zde: <http://www.pewglobal.org/2010/06/17/chapter-2-views-of-president-barack-obama-2/>, 29. 3. 2014).

Příloha č. 4: Percepce osoby a důvěryhodnosti Baracka Obamy v letech 2009 a 2010 muslimskou veřejností

Muslim Views of Obama			
	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>Change</u>
<i>% Confident</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	
Turkey	33	23	-10
Egypt	41	31	-10
Lebanon	45	35	-10
<i>Shia</i>	25	7	-18
<i>Sunni</i>	64	61	-3
Jordan	30	26	-4
Indonesia	70	65	-5
Pakistan	13	8	-5
Nigeria	81	77	-4

Based on Muslims only.

Pew Research Center Q34a.

Zdroj: Pew Research Global Attitudes Project 2010b (Dostupné zde: <http://www.pewglobal.org/2010/06/17/obama-more-popular-abroad-than-at-home/>, 23. 3. 2014).